

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Kia Nurminen

Mirjami Tammelander

SADUTUS OSALLISUUDEN EDISTÄ- JÄNÄ

Digitaalinen opas saduttavalle varhaiskasvattajalle

Sosiaali- ja terveysala
2020

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Sosiaaliala

ABSTRACT

Author	Kia Nurminen and Mirjami Tammela
Title	Storycrafting as a Method to Enhance Children's Participation in Early Childhood Education. A Digital Storycrafting Guidebook for an Early Childhood Education Teacher.
Year	2020
Language	Finnish
Pages	47 + 3 Appendices
Name of Supervisor	Heidi Blom

This bachelor's thesis was conducted as a practice-based study. The purpose of this bachelor's thesis was to gather the information that already exists into one publication. The information that this thesis is based on was gathered by using the method of narrative literature review and it was condensed into a simple format. The product of this thesis was a digital storycrafting guidebook for the people who work in the field of early childhood education.

The research material was compiled by carrying out a literature review. After this, the material was analyzed and the most essential concepts of it were singled out and then used in the making of the storycrafting guidebook. In the study it was noted that when storycrafting is used in the right way it can enhance the child-centeredness and children's involvement in the early childhood education system.

One of the most essential concepts of our storycrafting guidebook was the digitalization of the daily life. For this reason, the authors of this bachelor's thesis decided to make a digital guidebook. The guidebook is easy to use and interactive and with this the authors aim to further the use of the storycrafting method on the field of early childhood education. The guidebook is made by a program provided by Genially. Link to the storycrafting guidebook: <https://view.genially.ly/5e493d11286e0e4637139f7d/guide-sadutus-opas>

Keywords early childhood education, children's participation and storycrafting

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	8
2	OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET	9
	2.1 Opinnäytetyön tarkoitus	9
	2.2 Opinnäytetyön tavoite	10
3	TOIMINNALLINEN OPINNÄYTETYÖ PROJEKTINA	11
	3.1 Projektin määritelmä ja vaiheet	11
	3.2 SWOT	12
	3.2.1 Vahvuudet	14
	3.2.2 Heikkoudet	15
	3.2.3 Mahdollisuudet	16
	3.2.4 Uhat	16
4	TEOREETTINEN VIITEKEHYS	18
	4.1 Varhaiskasvatus	18
	4.2 Varhaiskasvatuslaki ja varhaiskasvatussuunnitelma	19
	4.3 Osallisuus	20
	4.4 Osallisuus varhaiskasvatuksessa	21
	4.5 Sadutus	23
	4.6 Sadutusmenetelmä	25
5	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	29
	5.1 Tutkimusmenetelmä	29
	5.2 Aineiston käsittely ja analysointi	31
	5.3 Eettisyys ja luotettavuus	32
6	SADUTUSOPAS	34
7	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	37
	7.1 Sisällönanalyysin tulos	37
	7.1.1 Alaluokat	38
	7.1.2 Yläluokat	39

7.1.3 Pääluokka	41
7.2 Opinnäytetyöprosessi	42
7.3 Ammatillinen kasvu	43
7.4 Jatkotutkimusaiheet.....	43
LÄHTEET.....	45

LIITTEET

KUVIO- JA TAULUKKOLUETTELO

Kuvio 1: Projektin SWOT-analyysi	13
Kuvio 2: Alaluokat, yläluokat ja pääluokka.....	37

LIITELUETTELO

LIITE 1. Tietokantahaku Finna ja Tietokantahaku Helmet

LIITE 2. Digitaalinen sadutusopas

1 JOHDANTO

Tässä opinnetyössä tutkitaan sadutuksen vaikutusta lapsen osallisuuden varhaiskasvatuksessa sekä sitä, miten osallisuutta voitaisiin sadutuksen avulla lisätä. Opinnäytetyön tutkimusosa toteutettiin narratiivisena kirjallisuuskatsauksena, joka pohjautui kerättyyn aineistoon. Tämän jälkeen kirjallisuuskatsauksen tuloksien pohjalta luotiin digitaalinen opas sadutusmenetelmää toteuttavalle varhaiskasvattajalle.

Halu tutkia aihetta lähti siitä, että vaikka sadutus on pidetty menetelmä varhaiskasvatuksessa, ei sen toteutus perustu saatavilla olevaan teoriaan. Tämän takia nähtiin tarpeelliseksi kerätä sadutusmenetelmästä olemassa oleva ymmärrys ja tutkimustieto sellaiseen muotoon, että sitä on mahdollista soveltaa päiväkotiarjen sadutustilanteissa.

Tämä opinnäytetyö toteutettiin toiminnallisesti ja sen tarkoitus on luoda sellainen sadutusta käsittelevä julkaisu, jonka käyttö on varhaiskasvattajalle miellyttävää ja yksinkertaista. Julkaisun muodoksi valittiin digitaalisen opas, jota on mahdollista käyttää useilla eri tavoilla. Digitaalisuuden nähtiin olevan tärkeä teema varhaiskasvatuksen tulevaisuudessa. Tällä opinnäytetyöllä tarjotaan uusi konkreettinen työkalu, digitaalinen sadutusopas, tätä kehitystä tukemaan.

Opinnäytetyönä syntynyt sadutusopas lähetetään digitaalisessa muodossa Vaasan varhaiskasvatuksen johtajalle, josta sitä voidaan jakaa varhaiskasvatuksen kentälle. Opinnäytetyön toiminnallinen osuus luotiin maksuttomaan ohjelmaan, jonka käyttö on mahdollista suurimmalla osalla digitaalisista laitteista.

2 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET

Ajatus opinnäytetyön aiheesta sai alkunsa molempien tekijöiden kokemuksista alalla. Sadutusmenetelmää käytetään varhaiskasvatuksessa erityisesti lasten osallisuuden lisäämiseen, mutta käyttäjien tiedot menetelmän toteuttamisesta ovat puutteellisia. Siksi osa sadutuksen hyödyistä jää puuttumaan. Sadutuksesta olemassa olevaa tietoa tutkittaessa huomattiin, että sadutus ja sen käytännöt eivät ole varhaiskasvattajille niin tuttuja kuin voisi ehkä luulla. Sen vuoksi opinnäytetyön tavoitteeksi nousi jo olemassa olevan sadutusta ja osallisuutta koskevan tiedon kartoittaminen sekä sen jäsenteleminen siten, että varhaiskasvattajan on helppo sitä työhönsä soveltaa.

2.1 Opinnäytetyön tarkoitus

Opinnäytetyömme tarkoitus on koota kirjallisuuden ja jo tehtyjen tutkimusten pohjalta kattava tietopaketti varhaiskasvattajille siitä, miten sadutusmenetelmällä voidaan edistää lasten osallisuutta varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyön tarkoitus muotoutui siitä ajatuksesta, että vaikka sadutusta toteutetaan varhaiskasvatuksessa laajasti, jäävät sen hyödyt suppeiksi menetelmän puutteellisen ymmärryksen vuoksi. Opinnäytetyö toteutettiin toiminnallisena opinnäytetyönä, jonka lopputuloksena syntyi laaja sadutuksen teorian ja sen sovelluksen kattava kirjallinen opinnäytetyö sekä varhaiskasvatuksen kentällä hyödynnettävä, yksinkertainen ja helpokäyttöinen digitaalinen sadutusopas.

Opinnäytetyön toiminnallisen osan tarkoituksena oli tuottaa sadutusopas varhaiskasvatuksen kentälle sellaisessa muodossa, että sitä on helppo hyödyntää päiväkodin arjessa. Tämän jälkeen valmis opas lähetetään Vaasan varhaiskasvatuksen johtajalle, jotta hän saa niin halutessaan jakaa sitä alueen päiväkoteihin.

Opinnäytetyössämme ei ole toimeksiantajaa. Se ei siis synny työntilaaajan toiveesta, eikä siinä hyödynnetä vuoropuhelua alan ammattilaisten kanssa. Tämä lähestymistapa valittiin siksi, että sen nähtiin palvelevan opinnäytetyömme tarkoitusta parhaalla mahdollisella tavalla. Sen sijaan, että opinnäytetyössä olisi lähdetty kartoittamaan jo olemassa olevia näkemyksiä sadutuksesta, keskityttiin luomaan jotain

uutta. Tämän takia opinnäytetyön teoreettinen osuus toteutettiin kirjallisuuskatsauksen avulla, eikä esimerkiksi kyselytutkimuksena.

2.2 Opinnäytetyön tavoite

Opinnäytetyömme tavoite on luoda kirjallisuuskatsauksen pohjalta digitaalinen opas sadutukseen varhaiskasvatuksen ammattilaiselle. Kirjallisuuskatsauksen avulla saavutettiin kokonaisvaltaisen ja kattavan kuvaus sadutuksen teoriasta, jonka pohjalta rakennettiin selkeä ja helppokäyttöinen työvälinen sadutusta toteuttavalle varhaiskasvattajalle.

Opinnäytetyön tavoitteena oli luoda niin visuaalisesti kuin sisällöllisestikin selkeä ja yksinkertainen sadutusopas, joka samalla sisältää paljon informaatiota ja käytännön esimerkkejä sadutuksesta. Oppaan tavoitteena oli tarjota sellaista hyödyllistä ja syventävää tietoa sadutuksesta, jota on helppo soveltaa varhaiskasvatuksen kentällä. Opas pyrkii laajentamaan sadutuksen teoriaosaamista, lisäämään valmiuksia sadutuksen soveltamiseen käytännössä sekä antamaan konkreettisia työvälineitä sadutukseen.

Vahvistamalla tietopohjaa sadutuksen teoriasta ja hyödyistä sekä tarjoamalla konkreettisia välineitä sadutuksen toteuttamiseen, oppaan tavoitteena on madaltaa varhaiskasvattajan kynnystä käyttää sadutusmenetelmää. Vaikka moni ammattilainen tietää, mitä sadutus on, ja on todennäköisesti itse työssään saduttanut, voi sadutuksen toteuttaminen tuntua hankalalta. Kun saduttaja tietää tarkasti, miten sadutusmenetelmää käytetään, on sen toteuttaminen paljon helpompaa. Oppaan käytännönläheisyys edistää sen ymmärrettävyyttä sekä sovellettavuutta, ja pyrkii siten madaltamaan saduttamisen kynnystä.

Tämän opinnäytetyön ja sadutusoppaan tavoitteena on lisätä sadutuksen hyötyjä tarjoamalla oppaan avulla lähtökohdat oikeanlaiseen sadutukseen. Sadutus ja sen hyödyt muodostuvat hyvinkin pienistä tekijöistä, joihin ei välttämättä ymmärretä kiinnittää huomiota. Oikein toteutetulla sadutuksella voidaan edistää lasten osallisuutta varhaiskasvatuksessa.

3 TOIMINNALLINEN OPINNÄYTETYÖ PROJEKTINA

Toiminnallinen opinnäytetyö on yksi yleensä ammattikorkeakouluissa toteutettavista opinnäytetyön tyypeistä. Toiminnallinen opinnäytetyölle on ominaista sen luonne työelämän kehittämistyönä, jonka tavoitteena on käytännön toiminnan kehittäminen. Se on tyypillisesti kaksiosainen. Toiminnallinen opinnäytetyö sisältää toiminnallisen osuuden ja opinnäytetyöraportin. Lisäksi työssä tulee olla teoreettinen viitekehys, sillä projekti pohjataan teorialle. Sen tuloksena voi olla jokin konkreettinen tuotos, esimerkiksi kirja, tietopaketti, tapahtuma tai projekti. (Vilka & Airaksinen 2003, 9, 51.)

3.1 Projektin määritelmä ja vaiheet

Projektilla tarkoitetaan työskentelyä, joka lähtee ideasta tai tarpeesta ja jolle on asetettu jo suunnitteluvaiheessa selkeä tavoite. Projekti on aina yksittäinen ja kerta- luontoinen rupeama, jolle on jo ennalta määrätty tietty kesto-aika sekä käytettävissä olevat resurssit. (Anttila 2001, 12.) Jatkuvaa ja suunnitelmallista toimintaa, joka toistuu kerta toisensa jälkeen samaa kaavaa noudattaen, kuvataan tästä poiketen sanalla prosessi. (Jyväskylän yliopisto. Viitattu 28.2.2020.)

Projekti jaetaan usein erilaisiin vaiheisiin, joita ovat esimerkiksi projektin perustaminen, projektin suunnittelu, projektin toteuttaminen ja sen päättäminen. Vaiheet kulkevat kyseisessä järjestyksessä ja ne kaikki on kuljettava läpi, jotta projekti saadaan toteutettua onnistuneesti. Vaikka projektit tapahtuvat vaiheittain, on eri vaiheiden välillä siirtymästä johtuvaa limittäisyyttä. (Ruuska 2007, 22-14.)

Jotta projekti saadaan toteutettua mahdollisimman onnistuneesti ja sujuvasti, on hallittava projektin toteutus. Tämä voidaan toteuttaa suunnittelemalla, riskien analysoinnilla, selkeän tavoitteen asettamisella ja projektin etenemisen aikataulutuksella sekä väli-tappien asettamisella. Näin projektin etenemisestä pystytään suraamaan kartalla, mahdolliset haasteet huomataan aikaisessa vaiheessa ja projektin voidaan olettaa menestyvän. (Löw 2002, 18-19.)

Tässä opinnäytetyössä päädyttiin projektin avulla toteutettavaan toiminnalliseen tuotokseen. Projektin tarkoituksena oli tuottaa sadutukseen käytettävä opas varhaiskasvattajalle sellaisessa muodossa, että sitä on helppo hyödyntää varhaiskasvatuksen kentällä. Projekti alkoi tarpeesta sadutuksen teoriaymmärryksen lisäämiseen varhaiskasvatustoiminnassa.

Tämän pohjalta lähdettiin suunnittelemaan keinoja tiedon ja ymmärryksen lisäämiseksi, jotta jatkossa sadutusmenetelmää voitaisiin toteuttaa kokonaisvaltaisemmin. Opinnäytetyön tavoitteena oli näin kasvattaa menetelmän avulla saatavia hyötyjä ja edistää sadutuksen käyttöä päiväkotiarjessa.

Suunnitteluvaiheessa päädyttiin toteuttamaan projekti kirjallisuuskatsauksen ja siihen pohjautuvan sadutusoppaan kautta. Sitä seuranneessa vaiheessa projekti toteutettiin tekemällä kirjallisuuskatsaus ja luomalla sen pohjalta sadutusopas.

3.2 SWOT

SWOT-analyysi on tehokas tapa analysoida projektin vahvuuksia, heikkouksia, mahdollisuuksia ja uhkia. Näiden tekijöiden huomioiminen suunnitteluvaiheessa helpottaa projektin tuottavuuden ja onnistumismahdollisuuksien arvioinnissa. SWOT-analyysin nimi juontuu englanninkielisistä sanoista strengths, weaknesses, opportunities ja threats. (Sabbaghi ja Vaidyanathan 2004, 5-6.)

SWOT-analyysi toteutetaan tavallisesti nelikenttämenetelmän avulla siten, että jokainen kenttä on omistettu yhdelle ominaisuudelle. Vahvuuksilla tarkoitetaan projektin sisäisiä ja sen tavoitteita edistäviä tekijöitä, joita voidaan myös käyttää heikkouksien eliminointiin. Heikkouksilla tarkoitetaan niitä projektin sisäisiä tekijöitä, jotka saattavat heikentää projektia. Mahdollisuuksilla tarkoitetaan projektin ulkoisia tekijöitä, jotka saattavat edistää projektin kulkua tai sen tuotoksen vastaanottamista. Uhilla taas tarkoitetaan niitä projektin ulkoisia tekijöitä, jotka saattavat heikentää projektin etenemistä tai tulosta. (Sabbaghi ja Vaidyanathan 2004, 5-6.)

SWOT-analyysia voidaan käyttää projektin suunnittelussa hyödyksi, sillä sen avulla voidaan jo etukäteen etsiä vastauksia mahdollisiin kysymyksiin projektin

etenemisestä ja sen tuotoksesta. Esimerkiksi kaikki uhiksi tunnistetut tekijät voidaan pyrkiä eliminoimaan jo suunnitteluvaiheessa erilaisten varasuunnitelmien ja kehitysideoiden avulla. Myös projektin heikkouksia voidaan pyrkiä kompensoimaan hyödyillä. (Sabbaghi ja Vaidyanathan 2004, 5-7.)

Esimerkiksi tässä projektissa heikkoudeksi nousi mahdollisesti monelle uusi ohjelma. Tätä heikkoutta pyrittiin kompensoimaan tekemällä oppaasta mahdollisimman yksinkertainen ja suunnittelemalla se siten, että kaikki oppaan mahdolliset toiminnot on selitetty auki ja oppaan ensimmäiseltä sivulta löytyy myös lyhyt opastus ohjelman käyttöön. Yksi projektin uhista oli yhteensopimattomuus. Saattaa olla mahdollista, että tietyt selaimet eivät välttämättä sovi yhteen käytetyn ohjelman kanssa. Pyrimme myös kartoittamaan tämän uhan todennäköisyyttä kokeilemalla ohjelmaa yleisimmillä Suomessa käytettävillä selaimilla. Näin SWOT-analyysillä edistettiin projektin suunnittelua, toteutusta ja sen tuotoksen käyttöä.

<p>S</p> <ul style="list-style-type: none"> - helposti saatavilla - yksinkertainen - käytännön läheinen - helppokäyttöinen - käytännön esimerkkejä - digitaalinen - kohdennettu ikäluokka 	<p>W</p> <ul style="list-style-type: none"> - pelkistetty - käyttöliittymä/ohjelma - ei ammattilaisen laatima - ei yhteistyökumppania - yksipuolinen näkökulma
<p>O</p> <ul style="list-style-type: none"> - useita käyttötapoja - rikastaa sadutusta - edistää osallisuutta - parantaa päiväkodin sisäistä dialogia - vuorovaikutussuhde - madaltaa sadutuksen kynnyistä 	<p>T</p> <ul style="list-style-type: none"> - ohjelma ei toimi - laitteita ei ole/eivät toimi - ei osata käyttää - rajoittaa sadutusta - vie huomion sadutustilanteesta - laitteen tai ohjelman yhteensopimattomuus

Kuvio 1: Projektin SWOT-analyysi.

SWOT-analyysi tehtiin koskien opinnäytetyön toiminnallista osuutta, digitaalista sadutusopasta. Analyysissä tarkasteltiin oppaan vahvuuksia, heikkouksia, mahdol-

lisuuksia sekä uhkia varhaiskasvatuksen ammattilaisen tai esimerkiksi alan opiskelijan näkökulmasta. Tässä päädyttiin valitsemaan ammattilaisen näkökulma siitä syystä, että projektin tuotos, sadutusopas, on tarkoitettu nimenomaan heidän käyttöönsä. Tästä näkökulmarajauksesta huolimatta analyysin esiin tuomat mahdollisuudet ja uhat ovat osittain sellaisia, jotka myös varhaiskasvatuksen piirissä oleva lapsi tai tämän vanhempi voisi huomata tai tuoda esille.

3.2.1 Vahvuudet

SWOT-analyysissä tutkittiin ensimmäiseksi projektin vahvuuksia. Projektin ensimmäiseksi vahvuudeksi määriteltiin sen helppo saatavuus. Oppaan helppo saatavuus olikin jo yksi projektin lähtökohdista. Sadutusopas julkaistiin digitaalisessa muodossa ja se löytyy maksuttomasta ympäristöstä. Tämän takia oppaan käyttöönotto vaatii käyttäjältä vain nettiyhteyden ja digilaitteen. Opasta on mahdollista käyttää mm. tietokoneella, puhelimella ja tabletilla. Digitaalisuus on myös yksi oppaan vahvuuksista. Digitaalisin keinoin tuotettu opas seuraa aikaansa ja tuo varhaiskasvatukseen uudenlaisia työkaluja.

Digitaalisen sadutusoppaan seuraava vahvuus on sen yksinkertaisuus. Oppaassa on kerrottu sadutusmenetelmästä ja sen käytöstä tiivistetysti ja mahdollisimman ymmärrettävästi. Oppaan kieliasu pyrittiin pitämään mahdollisimman käytännönläheisenä, mikä koettiin myös projektin vahvuudeksi Oppaan ymmärrykseen ja sen soveltamiseen käytännössä ei vaadita sadutusmenetelmän aiempaa tuntemusta.

Yksi analyysin esille tuomista vahvuuksista oli sadutusoppaan helppokäyttöisyys. Opas on visuaalisesti yksinkertainen ja johdonmukainen. Vaikka käyttöliittymä saattaa olla monelle vieras, sitä ei ole toteutettu perinteisillä presentaatio-ohjelmilla. Opasta tehdessä kiinnitettiin kuitenkin huomiota helppokäyttöisyyteen ja ohjelman toiminnot on selitetty oppaassa. Oppaan helppokäyttöisyyttä lisää myös se, ettei ohjelmaan tarvitse luoda tunnuksia tai kirjautua. Sitä on mahdollista käyttää pelkän url-osoitteen tai linkin kautta.

Sadutusoppaan vahvuuksiin kuuluvat myös kohdennettu ikäryhmä ja sille suunnatut käytännön esimerkit. Opas suunniteltiin varhaiskasvatusikäisille lapsille, ja tämän takia myös kaikki siinä esitellyt käytännön esimerkit ovat tarkoitettu sellaisinaan kyseiselle ikäryhmälle. Esimerkit auttavat varhaiskasvattajaa käytännön tasolla.

3.2.2 Heikkoudet

Seuraavaksi analysoitiin projektin lopputuloksen heikkouksia. Ensimmäinen SWOT-analyysin esiin tuoma heikkous oli sadutusoppaan pelkistetty muoto. Oppaasta haluttiin luoda mahdollisimman yksinkertaisen, helposti luettava ja ymmärrettävä tietopaketti varhaiskasvattajille. Tämä voi kuitenkin olla myös heikkous, sillä oppaan teoriatieto jää suhteellisen vähäiseksi.

Tämä vaikuttaa erityisesti silloin, jos opasta halutaan hyödyntää sen suunnitellun kohderyhmän ulkopuolella. Vaikka oppaan termistö on lähes jokaiselle varhaiskasvatuksen ammattilaiselle tuttu voi se esimerkiksi lasten vanhemmista tuntua vaikeasti ymmärrettävältä. Tähän liittyen opinnäytetyö lisättiin url-osoitteen osaksi sadutusopasta. Jos sadutus ja oppaan termistö ovat lukijalle vieraita, on asiaan mahdollista perehtyä tarkemmin opinnäytetyön avulla.

Seuraavaksi analyysi toi esille käyttöliittymän yhtenä heikkouksista. Opinnäytetyöstä haluttiin luoda interaktiivinen kokonaisuus, joten sitä ei voitu toteuttaa perinteisten presentaatio-ohjelmien avulla. Oppaan toteutusohjelmaksi valittiin Genial.ly-sivusto, joka saattaa olla monelle tuntematon. Käyttöliittymän vierauteen pyrittiin kuitenkin vastaamaan tekemällä oppaasta mahdollisimman helppokäyttöinen.

Yhdeksi heikkoudeksi nousi myös oppaan laatineiden henkilöiden kouluttamattomuus ja suhteellisen vähäinen kokemus varhaiskasvatuksen työkentältä. Opas on kahden sosionomiopiskelijan laatima. Oppaan laatimisessa ei myöskään hyödynnetty yhteistyökumppanuutta. Siksi oppaan näkökulma saattaa jäädä yksipuoliseksi. Opinnäytetyö pohjustettiin kuitenkin laajaan kirjallisuuskatsauksella ja tietysti omalla työkokemuksella.

3.2.3 Mahdollisuudet

Yksi oppaan mahdollisuuksista on sen useat käyttötavat. Koska opas on digitaalisessa muodossa, voi varhaiskasvattaja tuoda sen mukanaan ryhmään puhelimessaan tai tabletissaan. Opasta voidaan hyödyntää myös presentaationa. Opasta voidaan myös lukea ääneen erilaisilla tekstiä puheeksi muuttavilla ohjelmilla. Vaikka opas suunniteltiin digitaaliseen ympäristöön, on se mahdollista myös tulostaa.

Opas voi myös rikastaa sadutusta, sillä se esittelee sadutusmenetelmän ja sen käytön varhaiskasvatuksessa. Oppaassa on myös mainittu useita esimerkkitapoja soveltaa sadutusta käytännössä. Koska oppaassa on tuotu esiin sadutuksen eteneminen yksityiskohtaisesti ja käytännönläheisesti, tietää oppaaseen perehtynyt saduttaja, mitä on tekemässä. Tämä voi madaltaa varhaiskasvattajan kynnyistä sadutusmenetelmän käyttöön.

Sadutus edistää dialogisuutta, sillä sadustilanteessa aikuisen ja lapsen roolit kääntyvät, ja aikuisjohtoisesta vuorovaikutuksesta tulee lapsilähtöistä. Sadutuksen avulla voidaan myös opettaa molemmille osallistuville osapuolille kuuntelun taitoa ja arvostavaa keskustelukulttuuria. (Liisa Karlsson. Sadutus.) Kun päiväkodin sisäisestä vuoropuhelusta tulee lapsijohtoisempaa ja keskustelelevampaa, voi se parantaa myös päiväkodin sisäisiä vuorovaikutussuhteita.

Sadutus menetelmänä lisää toisen kuulemistä arjessa ja nostaa lasten näkemyksiä ja ajatuksia esille. Sadutusmenetelmä muuttaa nämä ajatukset arvokkaiksi sekä sel-laisiksi, että ne kuullaan ja kirjataan mustiin. Näin sadutuksen esille tuomia teemoja voidaan ottaa huomioon myös päiväkodin arkea ja opetusta suunniteltaessa. Sadutus tuo lapsille keinon olla osallisina oman arkensa suunnittelussa sekä sitä koskevien päätösten teossa. (Roos 2016, 15, 52, 54.)

3.2.4 Uhat

Aina kun on kyse digitaalisista sovelluksista sekä teknologiasta, on uhkana, että käytettävät laitteet tai ohjelma itse eivät toimi. Suurin tähän liittyvä uhka on käy-

tetty ohjelma, tässä tapauksessa Genial.ly, poistuu käytöstä tai muuttuu maksulliseksi. Oppaan voi kuitenkin ladata omalle laitteelle, jolloin ohjelman poistumiseen liittyvä riski voidaan eliminoida.

Yksi digitaalisuuden tuomista uhista on myös selaimen tai käytettävän laitteen yhteensopimattomuus Genial.ly-ohjelman kanssa. Tämän uhan todennäköisyyttä koitettiin selvittää avaamalla opas useilla eri laitteilla ja selaimilla, kuten Safarilla, Google Chromella ja Mozilla Firefoxilla, jotka kaikki tukevat käyttämäämme ohjelmaa. Laitteiden osalta ohjelmaa kokeiltiin matkapuhelimella, tabletilla ja tietokoneella. Kaikki nämä laitteet tukivat ohjelmaa.

Koska kyse on monelle tuntemattomasta ohjelmasta, voivat käyttäjän mahdollisesti puutteelliset taidot olla uhka oppaan käyttämiselle. Oppaan laatimisessa kiinnitettiin kuitenkin huomiota sen helppokäyttöisyyteen ja pyrittiin selittämään kaikki oppaan toiminnot auki. Opas on myös mahdollista tulostaa paperiseksi versioksi.

Yksi oppaan uhista on myös sen rajallisuus. Opas tehtiin ns. normaalitilanteeseen, eikä siinä huomioitu esimerkiksi erilaisia rajoitteita. Koska oppaan laatineilla opiskelijoilla ei ollut käytännön kokemusta esimerkiksi erityiskasvatuksesta, saattaa opas jäädä siltä osin puutteelliseksi. Tämän takia erityiskasvatuksessa opasta soveltava ja sitä tiukasti seuraava kasvattaja saattaa rajoittaa sadutustilannetta.

Sadutusopasta ei myöskään tulisi käyttää sadutuksen aikana, sillä esimerkiksi tablettiaan vilkuileva saduttaja ei viesti lapselle aktiivista kuuntelua ja arvostusta. Sadutusoppaaseen tulisikin tutustua jo ennen sadutustilannetta, ja mahdolliset muis-tiinpanot voi kirjoittaa esimerkiksi sadutuspaperin ylänurkkaan.

4 TEOREETTINEN VIITEKEHYS

Tässä kappaleessa käsitellään opinnäytetyön kannalta keskeistä teoriaa. Opinnäytetyön kannalta merkityksellisiä teoriakokonaisuuksia ovat varhaiskasvatus, osallisuus ja sadutus. Varhaiskasvatusta ja osallisuutta tarkastellaan varhaiskasvatuslain ja varhaiskasvatussuunnitelman näkökulmasta. Sadutusosiossa avataan sadutukseen liittyvää teoriaa ja käytäntöjä.

4.1 Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatus on suomalaisen koulujärjestelmään kuuluva vaihe, joka kattaa ikävuodet 0-6 (Opetushallitus). Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan lapsen suunnitelmiin pohjautuvaa ja tavoitteellista pedagogiikkaan painottuvaa kokonaisuutta, joka muodostuu hoidosta, kasvatuksesta ja opetuksesta. Mahdollisuus saada varhaiskasvatusta nähdään lapsen oikeutena. (Heinonen, Iivonen, Korhonen, Lahtinen, Muuronen, Semi & Siimes 2016.)

Varhaiskasvatusta voidaan järjestää erilaisten toimintamuotojen kautta. Näitä ovat päiväkotitoiminta, avoin varhaiskasvatustoiminta ja perhepäivähoito. Varhaiskasvatuksen toteutuksesta vastaa kunta tai kuntayhtymä. Varhaiskasvatusta voidaan toteuttaa myös yksityisellä sektorilla. (Opetushallitus Vasu.) Yksikkötasolla toimivien varhaiskasvatustajien tulee täyttää varhaiskasvatuslaissa säädetyt kelpoisuusvaatimukset (Mahkonen 2018.).

Varhaiskasvatus kuuluu yhteiskunnallisiin palveluihin ja sille on asetettu useita tavoitteita. Näistä tavoitteista ja niiden toteutumisesta säädetään varhaiskasvatuslaissa (Opetushallitus Vasu). Onnistunut ja tarkoituksenmukainen varhaiskasvatus toimii lapsen ikä- ja kehitystason mukaista kasvua, terveyttä ja hyvinvointia edistävästi. Varhaiskasvatuksen tulee edistää elinikäistä oppimista sekä tasa-arvon toteutumista koulutuksessa. Varhaiskasvatus nähdään myös lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja kehittävänä toimintana. Yksi tämän opinnäytetyön kannalta merkityksellinen varhaiskasvatukselle asetettu tavoite on säädös siitä, että lapselle tulee varmistaa mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa häntä itseään koskeviin asioihin. (L580/2015.)

Varhaiskasvatuksen kannalta on keskeistä ymmärtää, miksi ja miten varhaiskasvatusta pyritään toteuttamaan. Varhaiskasvatuksen juuret ulottuvat tavallisen käsityksen mukaisesti Friedrich Fröbelin kasvatustilfilosofiaan ja siihen pohjautuvaan lastentarha-aatteeseen. Suomessa käsite varhaiskasvatus otettiin käyttöön vasta 1970-luvun alussa silloisen varhaiskasvatuksen henkilökunnan koulutuskomitean toimesta. Käsite yleistyi kattamaan koko Suomen pienille lapsille suunnatun pedagogiikan kentän ja suomalaista päiväkotitoimintaa alettiin kutsua varhaiskasvatukseksi. (Karila, Kinos & Virtanen 2001.)

4.2 Varhaiskasvatustaki ja varhaiskasvatussuunnitelma

Varhaiskasvatusta ja sen järjestämistä ohjaavat useat lait. Varhaiskasvatuksen järjestämisestä säädetään mm. varhaiskasvatustaisissa, lastensuojelulaisissa ja YK:n lasten oikeuksien sopimuksessa. YK:n lapsen oikeuksien sopimuksesta käy ilmi selkeä perusidea. Sopimus pohjautuu siihen, että lapsella on oltava oikeus suojeluun ja hoivaan sekä, että hänellä tulee olla oikeus osallistua itseään koskevien asioiden käsittelyyn. Suomen varhaiskasvatustaki nojautuu sekä suorasti että välillisesti tähän sopimukseen. Lapsen oikeudesta suojaan ja hoivaan on säädetty varhaiskasvatustaisissa seuraavasti.

Varhaiskasvatustaisissa (L540/2018) säädetään lapsen varhaiskasvatustäivästä sekä siitä, kuinka varhaiskasvatustäiväympäristön tulee olla turvallinen ja lapsen kehitystä, oppimista ja terveyttä edistävä. Varhaiskasvatustaisissa säädetään myös lapsen ravitsemustarpeiden täyttymisestä sekä ravinnon terveellisyydestä. Laki velvoittaa kuntaa huolehtimaan siitä, että lapsen on mahdollista saada hänen etunsa mukainen määrä varhaiskasvatusta viikossa. Varhaiskasvatustaisissa säädetään siitä, että varhaiskasvatustäivän piirissä olevalle lapselle on laadittava varhaiskasvatustäiväsuunnitelma, jonka avulla varmistetaan lapsen kasvatustäivän, hoidon ja opetuksen toteutuminen. (Mahkonen 2018, 43, 48-49.)

YK:n lapsenoikeuksien sopimuksessa määritellään lasten oikeus osallisuuteen. Tämä näkyy myös Suomen varhaiskasvatustaisissa. Lapsen mielipide ja toivomukset tulee ottaa huomioon tämän varhaiskasvatustäivän suunnittelussa ja toteutuksessa. (L540/2018.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet laaditaan varhaiskasvatukseen pohjautuen. Varhaiskasvatusta säädetään mm. varhaiskasvatuksen tavoitteista ja lapsen oikeudesta osallistua varhaiskasvatukseen. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on kattava esitys siitä, miten varhaiskasvatus tulee mm. kuntatasolla hoitaa, ja miten varhaiskasvattajan tulee työssään toimia. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018.)

Vaikka varhaiskasvatuksen perusteet on tarkoitettu ohjenuoraksi varhaiskasvatuksen järjestäjälle, esimerkiksi kunnalle tai yksityisen sektorin toimijalle, niistä saa myös kasvattaja konkreettista hyötyä. Varhaiskasvatuksen perusteissa esitellään yksityiskohtaisesti varhaiskasvatuksen tehtävät sekä varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet, joiden huomioiminen omassa kasvatustyössä ja toiminnan suunnittelussa on tärkeää. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa säädetään esimerkiksi dokumentoinnista, työn suunnittelusta, kulttuurisesta moninaisuudesta, leikistä ja yhteistyöstä huoltajan kanssa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018.)

4.3 Osallisuus

THL:n julkaisussa ”Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa” (Isola, Kaartinen, Leemann, Lääperi, Schneider, Valtari ja Keto-Toikoi 2017) osallisuudella tarkoitetaan yksilön kuulumista johonkin kokonaisuuteen, jonka kautta hänelle taataan erilaisia hyvinvoinnin perusehtoja. Tällaisilla hyvinvoinnin perusehdoilla tarkoitetaan mm. kohtuullista toimeentuloa, perustarpeet täyttävää asuntoa, mielekästä koulutusta ja harrastustoimintaa sekä muita yhteiskunnan tuottamia palveluita. Tämä kokonaisuus myös edistää yksilön elämän merkityksellisyyttä vuorovaikutussuhteiden kautta. Osallisuuden kautta yksilölle taataan mahdollisuus vaikuttaa oman elämänsä kulkuun, tuotettaviin palveluihin, yhteisiin asioihin ja toimintoihin.

Kun osallisuuden perusedellytykset täyttyvät, ilmenee osallisuus yksilön päätösvaltana, jolla tarkoitetaan yksilön mahdollisuutta säädellä olemistaan ja tekemistään sekä toimintaympäristönä, jonka yksilö kokee itselleen ymmärrettäväksi, hallittavaksi, ja jonka toimintaa hänellä on mahdollisuus ennakoita. Yksi osallisuuden

keskeinen ilmentymä on yksilön kyky vaikuttaa asioihin, jotka ovat hänestä itseltään katsottuna ulkopuolisia. Ideaali tilanteessa osallisuus ilmenee myös yksilön mahdollisuutena liittyä sosiaalisesti vastavuoroisiin suhteisiin ja näiden avulla yhteiseen hyvään sekä osallistumaan merkityksellisyyden luomiseen ja kokemiseen paikallisella tasolla. (Isola ym. 2017.)

Osallisuus voidaan nähdä tavoitteena ja prosessina. Osallisuudella nähdään olevan kolme perusedellytystä. Näistä ensimmäisen katsotaan olevan yksilön toimeentulon, hyvinvointipalveluiden ja turvallisuuden takaaminen. Toisena osallisuuden perusedellytyksenä nähdään yhteiskunnan resurssien sekä toimintamahdollisuuksien jakautuminen oikeudenmukaisesti. Näiden toimintamahdollisuuksien avulla yksilöllä on mahdollisuus vaikuttaa elämäänsä. Kolmas ja viimeinen osallisuuden perusedellytys on yksilön kiinnittyminen yhteiskuntaan, kokemus yhteisöllisyydestä ja osallisuudesta. Osallisuuden määrä yksilön elämässä ei ole vakio, vaan siihen vaikuttavat yksilön elämän vaiheet. (Era 2013.) Tässä opinnäytetyössä tarkastelemme osallisuutta lapsuuden näkökulmasta.

4.4 Osallisuus varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuksessa osallisuus on parhaimmillaan kasvatusyhteisössä vallitseva toimintakulttuuri, jossa yksilöllä on vapaus osallistua omien kykyjensä ja halujensa mukaisesti. Tällainen toimintayhteisö kuulee yksilöä ja tukee sekä kunnioittaa hänen mahdollisuuksiaan osallistua yhteiseen toimintaan ja sitä koskevaan päätöksentekoon. Yksilöllä on oikeus olla mukana toimintakäytäntöjen ja uusien oppimispolkujen luomisessa, ja häntä kannustetaan osallistumaan. (Roos 2016, 91.) Nykyhetkessä lapsen kuulemisesta ja tämän aktiivisesta osallisuudesta on tullut keskeinen osa varhaiskasvatustoiminnalle asetettuja vaatimuksia ja pedagogiikan käytäntöä (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018.).

Varhaiskasvattajan työtehtäviin kuuluu lapsen osallisuuden edistäminen. Tätä toteutetaan turvaamalla lapsen mahdollisuus mielekkääseen toimintaan kiirettömässä ilmapiirissä, jossa hän saa kokea olevansa osa päiväkodin yhteisöä. Varhaiskasvattajan tulee myös huolehtia, että lasta arvostetaan, hänet hyväksytään omana

itsenään, tulee kuulluksi ja nähdyksi ja tätä kautta saa vahvistusta terveille itsetun-
nolle. (Järvinen ja Mikkola 2015, 13.)

Järvisen ja Mikkolan kirjassa (2015) ”Oletko sä meidän kaa?” on listattu osalli-
suutta varhaiskasvatuksessa edistäviä työtapoja. Työtavat on jaettu toiminnallisia
tavoitteita tukeviin ja vuorovaikutusta tukeviin menetelmiin. Varhaiskasvattaja voi
tukea osallisuuden toiminnallisia tavoitteita ottamalla lapset mukaan suunnitteluun
ja toiminnan toteutukseen, varmistamalla ryhmän turvallisuuden, puuttamalla lap-
siryhmän sisäiseen kiusaamiseen, tukemalla lasten välisiä ystävyyssuhteita, muok-
kaamalla oppimisympäristöä sellaiseksi, että se tukee lasten mahdollisia tarpeita
parhaalla mahdollisella tavalla, pienryhmätoiminnalla, leikkipedagogiikan vahvis-
tamisella ja päiväjärjestyksen joustavuudella.

Osallisuudessa toisiinsa yhdistyvät, aikuisten luomat, toimintaa kannattelevat ra-
kenteet sekä lasten keskinäinen vertaiskulttuuri. Varhaiskasvatuksen sisällä tapah-
tavalle toiminnalle on määritelty raamit, jotka mahdollistavat sekä suunnitellun että
spontaanin toiminnan ja lapsen ja aikuisen välisen kohtaamisen. Tällöin päivärytmi
on riittävän väljä ja joustava, mutta silti vakaa ja rutinoitunut. Kasvattajat ovat ai-
dosti kiinnostuneita lasten vertaiskulttuurista ja pyrkivät tukemaan sitä päivittäis-
essä toiminnassa. (Järvinen ja Mikkola 2015, 18.)

Suomalaisen varhaiskasvatuksen ytimenä voidaan pitää educare-ajatusta, joka tar-
koittaa hoidosta kasvatuksesta ja opetuksesta muodostuvaa kokonaisuutta. Suoma-
lainen varhaiskasvatus perustuu lapsilähtöiseen pedagogiikkaan ja sen soveltami-
seen käytännössä. Lapsilähtöisellä pedagogiikalla tarkoitetaan varhaiskasvatusta,
joka on lasten näköistä ja joka pohjautuu lasten kuulemisella ja heidän ideoittensa
sekä tarpeittensa huomioimisella. Lapsilähtöisen pedagogiikan katsotaan paranta-
van lasten osallisuutta varhaiskasvatuksessa sekä opetuksessa ja sen suunnittelussa.
(Roos 2016, 52.)

Kun puhutaan lasten osallisuuden lisäämisestä varhaiskasvatuksessa, tulee varhais-
kasvattajan painottaa havainnointia lapsen kanssa käytävissä keskusteluissa. Pelkkä
toiminnan, tuokioiden ja oppimistulosten tarkkailu ei kerro lasten tunteista ja aja-

tuksista riittävästi. Jotta havainnointia voitaisiin pitää lapsen osallisuutta parantavana, tulee lasta rohkaista ja ohjata kertomaan omista havainnoistaan, päätelmistään, mielipiteistään ja ajatuksistaan. Lasta on kannustettava ryhmässä tapahtuvaan tunteiden ja toiveiden ilmaisuun. Lapsen kertomalle on myös pantava painoarvoa ja sen on tietyissä määrin vaikutettava päiväkodin arkeen, jotta lapsi ymmärtää, että hänen ajatuksillaan on merkitystä. (Roos 2016, 15, 52, 54.)

Osallisuuden perusta rakentuu vuorovaikutuksen varaa. Varhaiskasvatusta suunniteltaessa on tärkeää kiinnittää huomioita siihen, että vaikka päiväkodin arki on pääsääntöisesti aikuislähtöistä, nähdään lasten osallisuus tärkeänä arvona. Lapsiryhmän päivittäistä toimintaa suunniteltaessa on tärkeää kiinnittää huomiota siihen, kenen ehdoilla ja aloitteesta vuorovaikutus rakentuu. Vuorovaikutus, joka tukee lapsen osallisuutta, keskittyy lapsen kuuntelemiseen, kannustamiseen ja rohkaisemiseen, lapsen innostamiseen ja tämän lohduttamiseen. Lapsilähtöisessä vuorovaikutuksessa keskustelulla ja leikkimisellä sekä kasvattajan ilmeillä, eleillä ja käytöksellä on suuri merkitys. (Roos 2016, 52, 54-55, 63.)

Lapsen osallisuutta päiväkotiarjessa voidaan edistää erilaisilla keskustelevilla ja kuuntelevilla työmenetelmillä. Esimerkkinä tällaisista menetelmistä voidaan käyttää tämän opinnäytetyön kannalta keskeistä osallistavaa menetelmää, sadutusta. (Järvinen ja Mikkola 2015, 19.)

4.5 Sadutus

Sadutus on tapa tutustua lapseen, osoittaa kiinnostusta ja arvostusta lapsen mielipiteistä ja maailmasta sekä innostaa ja vahvistaa luottamusta lapsen omiin ajatuksiin ja näkemyksiin (Karlsson 2014, 29). Sadutusmenetelmän teorialla on yhtymäkohtia dialogisuuteen, narratiivisuuteen, leikillisyyteen, sosiokulttuurisuuteen, lapsuudentutkimukseen ja vauvatutkimukseen, ja sen teoreettinen tausta on sosiokulttuurisessa lapsinäkökulmaisessa lapsuudentutkimuksessa ja kulttuuritutkimuksessa. Sadutusmenetelmä sai alkunsa suomalaisen koulupsykologin, Monika Riihelän, aloitteesta 1980-luvulla. (Ropo ja Huttunen 2013, 174-175.)

Sadutus menetelmänä perustuu tutkimustulosten pohjalta määriteltyihin käsityksiin lapsesta ja aikuisesta sekä heidän keskinäisestä toiminnastaan. Sadutuksella halutaan tuoda esiin lapsen itsensä tärkeäksi kokema tieto siitä, millaisia he lapsina ovat, miten he toimivat, millaisina he näkevät aikuisten toiminnan ja millainen on aikuisen osuus yhteisestä toiminnasta. Sadutuksen avulla pyritään samaan vastauksiin mm. sellaisiin kysymyksiin kuin, miten ihminen kasvaa, millä tavalla hän oppii, muuttuu ja miten hän eri lapsuuden vaiheissa toimii. Sadutuksen avulla halutaan myös syventää ymmärrystä leikistä ja sen merkityksestä lapsen tapaan hahmottaa ja ymmärtää ympäröivää maailmaa. (Karlsson 2014, 177.)

Sadutus nähdään hyvänä menetelmänä osallisuuden ja oppimisen lisäämiseen, sillä on tutkittu, että ihmisen oma aktiivisuus ja pyrkimys etsiä kysymyksiinsä vastauksia tukee oppimista. Sadutus menetelmänä lisää myös toisen kuulemistarjontaa ja nostaa esiin tämän näkemyksiä ja ajatuksia. Sadutuksen myötä nämä muuttuvat arvokkaiksi ja varteenotettaviksi, sillä ne kuullaan ja kirjataan muistiin. (Karlsson 2014, 176.) Sadutuksen avulla tuotettu kertomus on yksilölle luontainen tapa organisoida ja jäsentää kokemuksiamme ja oppimaamme. Kerronnan avulla konstruoinme ja vahvistamme käsitystämme meitä ympäröivästä yhteisöstä ja itsesämme suhteessa siihen. (Ropo ja Huttunen 2013, 172.)

Sadutuksessa on keskeistä ohjeistaa saduttajaa eli henkilöä, joka toimii sadun kuulijana ja kirjaajana. Menetelmässä kertojalla on mahdollisuus esittää hänelle itselleen tärkeitä asioita valitsemallaan tavalla. Tilanteessa, jossa sadutus tapahtuu, tulee antaa aikaa ja tilaa aktiiviselle kuuntelemiselle. Kerrottu satu dokumentoidaan kertojan ehdoilla ja saduttaja myötäelää kerrottua tarinaa. Tällaisien menetelmän avulla pyritään lisäämään dialogisuutta kasvatettavan ja kasvattajan välisessä suhteessa. (Ropo ja Huttunen 2013, 174.)

Dialogisuuden lisäksi sadutus edistää kykyä kuunnella ja ymmärtää toista, kehittää myötäelämisen taitoa ja lisää yksilöllisyyden kokemusta (Ropo ja Huttunen 2013, 174). Yksilöllisyyden lisäksi sadutuksen avulla voidaan myös luoda tunnetta yhteisöllisyydestä. Karlssonin (2014, 227) mukaan sadutuksessa toisiinsa yhdistyvät

kuuntelu ja toisen arvostaminen, yhdessä tekeminen ja kokeminen, asioiden työstäminen ja oppiminen sekä nauttiminen nykyhetkessä.

Sadutus rikastaa lasten ilmaisua. Sadutus laajentaa lasten sanavarastoa, opettaa uusia käsitteitä ja lisää kielellistä tietoisuutta. Saduttamalla voidaan myös kannustaa lasta mielikuvituksen käyttöön ja sitä kautta moniulotteiseen kerrontaan. Sadutuksen dialogisuus lisää lasten kommunikointitaitoja ja saduttajan antama esimerkki aktiivisesta kuuntelusta opettaa keskinäistä arvostusta. Koska sadutus on pitkälle lapsijohtoinen menetelmä, vahvistaa se lasten aloitteellisuutta ja aktiivisuutta päiväkotiarjessa (Karlsson 2014, 226-227.)

4.6 Sadutusmenetelmä

Sadutusmenetelmän voidaan katsoa rakentuvan kuudelle eri ulottuvuudelle. Näistä ulottuvuuksista ensimmäinen on kerronnan vapaus. Kerronnan vapaudella tarkoitetaan sitä, että sadutettavalla on oikeus kertoa merkityksellisiksi kokemistaan asioista haluamallaan tavalla. Seuraavaa ulottuvuutta kutsutaan hiljaiseksi tiedoksi ja sisäisen äänen näkyville tuomiseksi. Tällä tarkoitetaan sen tiedon esille tuomista ja ylös kirjaamista, joka vain kertojalla on. Sadutustilanteessa kuulija on kiinnostunut juuri tästä tiedosta.

Kolmas sadutusmenetelmän ulottuvuus on lasten rooli kulttuurin ja tiedon tuottajina. Lasten tuotoksissa on havaittavissa yhtäläisiä kulttuurin tuottamisen kannalta tärkeitä elementtejä kuin aikuisilla. Sadutus ja sen avulla tuotetut teokset luovat kollektiivista tietoa ja kulttuuria. Neljäntenä sadutusmenetelmän ulottuvuutena pidetään kokemusten jäsentymistä kerronnan avulla. Sadutus antaa dialogisen kerronnan kautta lapselle keinon kuvailla omia kokemuksiaan ja elämismaailmaansa. Viides sadutuksen ulottuvuus on sadutuksen vastavuoroisuus ja sadutettavan aktiivinen kuunteleminen. Huolimatta siitä, millainen toimintakulttuuri päiväkodissa vallitsee, luodaan sadutustilanteesta vastavuoroinen ja molempia osapuolia arvostava. Viimeinen ulottuvuus on kertojan ja kirjaajan välisen dialogisen kohtaamisen prosessin voimaannuttavuus ja vapauttavuus. (Ropo ja Huttunen 2013, 175-176).

Sadutusmenetelmä toteutetaan neljän vaiheen kautta (Ropo ja Huttunen 2013, 176.). Ensimmäinen näistä vaiheista on kertominen. Tämän vaiheen aikana saduttajana toimiva, tässä tapauksessa varhaiskasvattaja, pyytää lyhyesti kertojaa eli lasta, kertomaan hänelle sadun. Saduttaja ei ensimmäisessä vaiheessa esitä kysymyksiä vaan pyrkii rohkaisemaan lasta tarinan kerrontaan. Tämä tapahtuu hänen oman käytöksensä kautta. Saduttajan tulee osoittaa innostusta eleillä. Saduttajan toiminnan tulee viestittää halusta kuulla lasta. Tämän jälkeen hän ohjeistaa lasta lyhyesti siihen, mitä hän aikoo itse tehdä kerronnan aikana. Saduttaja kertoo kirjauttavan sadutettavan tarinan ylös sanatarkasti, juuri sellaisena kuin se hänelle kerrotaan. (Karlsson 2014, 26-27.)

Sadutuksen toinen vaihe on sadun ylöskirjaaminen Koska päätösvalta tarinan kullusta on kertojalla, tulee satu kirjata ylös juuri niitä sanoja ja lauserakenteita käyttäen, jotka sadutettava lapsi on valinnut. Kirjaajan ei tule korjata esim. kieliopillisia virheitä tai väärin lausuttuja sanoja. (Ropo ja Huttunen, 2013, 177.) Kirjoittamalla tarina korjaamatta ja lapsen ehdoin saduttaja osoittaa arvostavansa lasta hänen omana itsenään. Satua ylös kirjattaessa on tärkeä ottaa huomioon, että kirjoittamisen tulisi tapahtua sellaisella tavalla, että lapsi saa nähdä oman puhutun tarinansa muuttuvan kirjoitetuksi kieleksi. Saduttajan tulee myös muistaa pyytää lapselta lupa tarinan ylös kirjaamiseen. Molemminpuolinen avoimuus on sadutuksessa tärkeää ja se auttaa luomaan luottamuksellista ilmapiiriä päiväkodin sisällä. (Karlsson 2014,29-39.)

Kolmas vaihe sadutuksessa on tarinan äänen lukeminen sadutettavalle (Ropo ja Huttunen 2013, 177). Tässä vaiheessa saduttaja lukee ylös kirjaamansa tarinan käyttäen juuri niitä sanoja, joita lapsi hetkeä aikaisemmin käytti. Näin lapselle konkretisoituu, kuinka hänen kertomastaan tarinasta luotiin oikea satu. Tässä vaiheessa lapsi kuulee, millainen hänen tuottamastaan tarinasta tuli. Jos lapsi haluaa muuttaa jotain kertomassaan tarinassa sen kuultuaan, tulee saduttajan korjata tekstiä lapsen halujen mukaisesti. (Karlsson 2014, 43.) Tämä on neljäs ja viimeinen vaihe. Jokaisen korjauksen jälkeen tarina luetaan lapselle uudestaan niin kauan, kunnes sadutettava itse on tyytyväinen (Ropo ja Huttunen 2013, 177.)

Sadutukseen liitetään usein vielä viides vaihe, jolloin tarina julkaistaan, jos sadutettava sitä toivoo. Tämä voidaan toteuttaa lukemalla tarina esim. lapsen omassa vertaisryhmässä asettamalla kirjoitettu tarina päiväkodin seinälle tai kokoamalla kaikki vertaisryhmän tarinat yhdeksi julkaisuksi, joka jaetaan vanhemmille. (Ropo ja Huttunen 2013, 177.) Tässä vaiheessa tulee huomioida lapsen tekijänoikeus hänen omaa satuaan koskien. Tarinan julkaisu päiväkodin ulkopuolella vaatii julkaisuluvan myös lapsen vanhemmalta. Sadun julkaiseminen on tapa osoittaa, että lapsen kerronnalla on merkitystä ja se on aikuiselle tärkeää. Tarinan julkaisu kasvattaa lapsen itsetuntoa ja vahvistaa hänen uskoaan omiin kykyihinsä. Kertomukset tulisi julkaista sellaisella tavalla, että lapsen on itsensä helppo nähdä ja päästä käsiksi omaan kertomukseensa, jotta hän voi esitellä sitä esim. vertaisilleen tai vanhemmilleen. (Karlsson 2014, 37-39.)

Vaikka sadutus koetaan ensisijaisesti lasten osallisuutta ja päiväkodin arkea parantavana menetelmänä, on siinä myös omat haasteensa. Ropon ja Huttusen (2013, 191) teoksessa tuodaan esiin opettajien kokemuksia sadutuksen haasteista koulu maailmassa. Yleisin sadutuksen haasteeksi mielletty tekijä on aikapula. Opettajat kokivat kouluarjen kiireiseksi ja aikuisten määrän liian vähäiseksi siihen, että sadutukselle olisi löydetty luontevasti aikaa. Sadutustuokioissa onkin usein käytetty apuna välitunteja, kouluavustajia, erityisopettajia, vanhempia ja esim. Kummioppilaita.

Toinen esiin noussut ongelma on opettajien kokema luottamuksen puute oppilasta kohtaan. Vaikeaksi koetaan totutusta auktoriteettiasemasta luopuminen ja vallan siirto oppilaalle. Opettajan tulee kyetä odottamaan ja hiljaiseen kuunteluun siitä huolimatta, että lapsen voi olla vaikea keskittyä ja hän esimerkiksi keikkuu tuolilla. Opettajat kokevat vaikeaksi olla puuttumatta oppilaan käyttäytymiseen. Opettajan tulee muistaa, että sadutus on oppilaalle vapaaehtoista. Sadutusmenetelmä antaa myös luvan olla kertomatta tarinaa. (Ropo ja Huttunen 2013, 191-192.)

Erityisesti sadutusta aloittelevat opettajat ovat kohdanneet pettymyksiä liittyen sadutuksella tuotettujen kertomusten aiheeseen, kielenkäyttöön ja keston. Sadutus poikkeaa menetelmänä totutusta kouluopetuksesta, sillä tuotokselle ei ole asetettu

ennalta määriteltyä tavoitetta. Lasten tarinat saattoivat käsitellä koulussa kiellettyjä aiheita, kuten esim. väkivaltaa ja vessahuumoria, minkä opettajat kokivat haasteelliseksi. (Ropo ja Huttunen, 191-192.)

Haasteena voidaan kokea myös kuuntelemiseen liittyvät ongelmat. Sadutustilanteesta ei välttämättä muodostu vastavuoroista, jolloin kuulija ja kertoja eivät kohtaakaan. Kohtaaminen voi myös tapahtua vain kuulijan ehdoilla. Tämä ei kuitenkaan tue sadutuksen tarkoitusta. Kenenkään kerrontaa ei tule arvostella, vaan kaikki lauseet hyväksytään sellaisina kuin sadutettava on ne esittänyt. (Ropo ja Huttunen 2013, 192-193.)

Ropon ja Huttusen (2013, 191) tutkimus toteutettiin koulumaailmassa ja siihen osallistuivat varhaiskasvattajien ja varhaiskasvatuksen oppilaiden sijaan opettajia ja peruskoulua käyvä oppilaita. Vaikka kohderyhmä tässä tutkimuksessa eroaa hieman omastamme, varhaiskasvatuksen toteutukseen osallistuvista lapsista ja aikuisista, koemme tulosten olevan tästä huolimatta sovellettavissa myös omaan kohderyhmäämme.

Ajanpuute, arjen kiireellisyys, henkilökunnan resurssien rajallisuus, luottamuksen puute tilanteessa, joka vaatii auktoriteetin luovuttamista sadutettavalle lapselle ja mahdolliset satuun liittyvät ongelman, kuten epäasiallinen kielenkäyttö, sadun pituus tai sadutettavan haluttomuus kerrontaan ovat kaikki haasteita, joita myös varhaiskasvatuksen kentällä työskentelevä saduttaja voi lapsen kanssa kohdata.

5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

Opinnäytetyönä lähdettiin tuottamaan opasta, jonka pohjalta toteutetulla sadutuksella voidaan edistää lasten osallisuuden määrää varhaiskasvatuksessa. Lapsen osallisuus ja sen toteutuminen ovat varhaiskasvatuksessa tärkeä arvo. Lapsen oikeudesta osallisuuteen mainitaan niin YK:n lastenoikeuksien sopimuksessa kuin Suomen varhaiskasvatuslaissa ja opetushallituksen laatimassa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa.

Toiminnallisen opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa helppokäyttöinen ja yksinkertainen, mutta laajaan teoretietoon pohjautuva opas, joka edistää sadutusmetodin oikeanlaista käyttöä päiväkodeissa. Sadutuksen ja sen hyötyjen kartoittamiseen käytettiin narratiivista kirjallisuuskatsausta, jonka pohjalta luotiin toiminnallinen sadutusopas. Kirjallisuuskatsauksessa keskityttiin sadutuksen teoriaan, sen pohjalta tehtyihin tutkimuksiin ja kirjallisuuteen, varhaiskasvatukseen sekä osallisuuteen.

Varhaiskasvatusta tutkittiin osana kirjallisuuskatsausta, koska toiminnallinen osuus, sadutusopas, suunnattiin varhaiskasvatuksen kentällä työskentelevälle ammattilaiselle. Tämän takia varhaiskasvatuksen koettiin olevan tärkeä osa oppaan teoreettista viitekehystä ja sitä kautta kirjallisuuskatsausta.

Koska yksi oikein toteutetun sadutuksen suurimmista hyödyistä on lasten osallisuuden edistäminen varhaiskasvatuksessa, osallisuus päätettiin ottaa myös osaksi teoriapohjaa ja kirjallisuuskatsausta. Lapsen osallisuus ja sen toteutuminen on varhaiskasvatuksessa tärkeä arvo. Lapsen oikeudesta osallisuuteen mainitaan niin YK:n lastenoikeuksien sopimuksessa kuin Suomen varhaiskasvatuslaissa ja opetushallituksen laatimassa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa.

5.1 Tutkimusmenetelmä

Narratiivinen kirjallisuuskatsaus on tapa analysoida jo olemassa olevaa kirjallista aineistoa. Kirjallisuuskatsaus pitää sisällään kolme eri perustyyppiä: kuvaileva kirjallisuuskatsaus, systemaattinen kirjallisuuskatsaus ja meta-analyysi. (Salminen

2011, 6.) Tässä opinnäytetyössä käytettiin kuvailevan kirjallisuuskatsauksen narratiivista orientaatiota.

Narratiivinen kirjallisuuskatsaus toimii yleiskatsauksellisena menetelmänä valitun aiheen tarkastelussa. Sen avulla mahdollistetaan tutkittavan ilmiön laaja ja kokonaisvaltainen kuvaus jo olemassa olevan tiedon ja tutkimusten perusteella. Narratiivinen kirjallisuuskatsaus antaa joustavuutta aineiston valintaan, sillä aineiston ei tarvitse noudattaa yhtenäistä teemaa tai tyyliä, vaan samassa tutkimuksessa voidaan käyttää kirjoja, tieteellisiä julkaisuja, yksittäisiä hankkeita ja esimerkiksi lakeja. Parhaimmillaan narratiivinen kirjallisuuskatsaus tuo esille aiheen yleisluonteen ja jäsentää siitä saatavilla olevan informaation siten, että lukijalle välittyy selkeä kokonaiskuva tutkitusta aiheesta. (Salminen 2011, 3-5; Johansson, Axelin, Stolt ja Ääri 2007, 3.)

Narratiivista kirjallisuuskatsausta voidaan lähteä toteuttamaan kolmella eri tavalla. Nämä tavat ovat yleiskatsaus, toimituksellinen katsaus ja kommentoiva katsaus. Näistä kolmesta yleiskatsaus on laajin ja perinteisesti puolueettomin, aiempia tehtyjä tutkimuksia tiivistävä ja johdonmukainen kokonaisuus. Toimituksellista katsausta voidaan käyttää esim. rajattua aihetta käsittelevän tutkimuksen liitteenä. Se on suppea ja toimii isompaa kokonaisuutta tukevana teoreettisena viitekehystenä. Kommentoiva katsaus on usein asiantuntija tekemä narratiivinen katsaus, jonka on tarkoitus herättää keskustelua esim. oman alan parissa. Kommentoivassa kirjallisuuskatsauksessa vaaraksi muodostuu kerätyn informaation puolueellisuus ja yksilotteisuus. (Salminen 2011, 7.)

Opinnäytetyön tutkimusmenetelmäksi valittiin narratiivinen kirjallisuuskatsaus, sillä oppaasta haluttiin luoda kattava sekä olemassa olevaan materiaaliin ja tietoon vahvasti pohjautuva. Narratiivinen kirjallisuuskatsaus pyrkii päivittämään tutkittua tietoa, eikä tuottamaan uutta analyttistä tietoa aiheesta. Kokemusta sadutuksen soveltamisesta käytäntöön oppaan tekijöiltä löytyy, mutta on koettu, että teoriapohja on puutteellinen. Työkentällä sadutus koetaan positiivisena työmenetelmänä, mutta tämä ei tunnu pohjautuvan sadutuksen tutkimuksesta saatuun tietoon. Koska sadutuksen teoreettinen viitekehys on puutteellinen, sadutusta ei välttämättä toteuteta

oikein tai hyödynnetä parhaalla mahdollisella tavalla. Tämä saattaa jättää pois menetelmälle tärkeitä vaiheita ja sitä toteutetaan vain osittain. Tällä opinnäytetyöllä haluttiin tuottaa jäsennelty katsaus sadutuksen teoreettisesta viitekehystä jo olemassa olevan tiedon pohjalta.

Koska sadutuksesta haluttiin tuottaa mahdollisimman kokonaisvaltainen kuvaus sadutuksen merkityksestä osallisuuteen, koettiin että opinnäytetyönä suoritettava kenttätutkimus olisi jäänyt liian suppeaksi. Jos olisi haluttu tutkia sadutusta ilmiönä, olisi se vaatinut laajan ja useita vuosia kestävä tutkimuksen. Aihe koettiin kuitenkin tärkeäksi ja tarpeelliseksi, joten sadutusta päätettiin lähestyä narratiivisen kirjallisuuskatsauksen keinoin.

Narratiivisessa kirjallisuuskatsauksessa on havaittavissa kaikkia Salmisen erittelemiä toteutustapoja, joita ovat yleiskatsaus, toimituksellinen katsaus ja kommentoitu katsaus. Opinnäytetyön toivotaan herättävän keskustelua varhaiskasvatuksen alalla, mutta pyrimme silti tekemään siitä mahdollisimman laajan ja objektiivisen.

5.2 Aineiston käsittely ja analysointi

Tutkimusongelmaa lähdettiin käsittelemään narratiivisen kirjallisuuskatsauksen keinoin. Kirjallisuuskatsauksesta kerätyn materiaalin analysointiin käytettiin sisällönanalyysiä. Sisällönanalyysi on laadullisen tutkimuksenteon perusmenetelmä, jolla analysoidaan käsiteltävää aineistoa. Sisällönanalyysiä voidaan toteuttaa aineistolähtöisesti, teorialähtöisesti tai teoriaohjaavasti. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91-95.) Tässä kirjallisuuskatsauksessa käytettiin aineistolähtöistä sisällönanalyysiä.

Aineistolähtöinen sisällönanalysointi tarkoittaa induktiivista analysointitapaa, jossa analyysin teko ohjautuu käytettävän aineiston perusteella. Analyysin tarkoituksena on nostaa aineistosta esiin sen keskeisimmät asiat ja teemat. Aineistolähtöistä sisällönanalyysiä tehtäessä tulee ottaa huomioon, että teemat valitaan aineiston perusteella, siitä riippumatta, miten ne linkittyvät aiempiin tutkimuksiin tai toisiinsa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 95.)

Aineistolähtöinen sisällönanalyysi tapahtuu kolmivaiheisesti. Ensimmäisessä vaiheessa pelkistettiin kerätty aineiston, eli redusoitiin tutkittava materiaali sen oleelliseen sisältöön ja merkittiin se ylös. Tämän jälkeen oleellinen sisältö pelkistettiin kirjoittamalla ylös aiemmin merkityt kohdat yksinkertaiseen muotoon. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 109.)

Analyysin seuraavassa vaiheessa toteutettiin klusterointi. Edellisessä vaiheessa pelkistetyin aineiston oleellinen sisältö ryhmiteltiin alaluokkiin etsien yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia siten, että ne kohdat, joilla oli samankaltainen merkitys, muodostivat alaluokan. Analyysin viimeisessä vaiheessa muodostettiin yläluokkia alaluokkien pohjalta, ja yläluokkien pohjalta muodostettiin pääluokka. Tätä vaihetta kutsutaan tutkimuksessa abstrahoinniksi. (Tuomi ja Sarajärvi 2009, 109-110.)

Kirjallisuuskatsauksen ja aineistolähtöisen sisällönanalyysin nostamat teemat tukevat lapsilähtöistä pedagogiikkaa ja nivoutuvat yhteen oikein toteutetun sadutuksen hyötyjen kanssa. Tämän pohjalta päädyttiin valitsemaan opinnäytetyön toiminnalliseksi osuudeksi sadutusopas varhaiskasvattajille.

5.3 Eettisyys ja luotettavuus

Edellytys hyvälle tutkimukselle on tieteellisten käytäntöjen noudattaminen (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2013, 6-7.). Opinnäytetyössä pyritään kiinnittämään huomiota aineiston ajankohtaisuuteen. Aineistoissa, jotka käsittelevät varhaiskasvattajan työtä, varhaiskasvatusta ja sitä ohjaavia lakeja, pyrittiin valitsemaan kirjallisuutta ja tutkimuksia, joissa on huomioitu vuoden 2018 varhaiskasvatustaloudellisuus. (Opetus- ja kulttuuriministeriö. Viitattu 21.2.2020.)

Aineiston valinnassa painotettiin julkaisuvuotta ja tavoitteena oli perustaa opinnäytetyö aineistoon, joka on julkaistu viimeisen kymmenen vuoden sisällä, koska varhaiskasvatuksen koettiin olevan murrosvaiheessa. (Alila, Eskelinen, Estola, Kahiluoto, Kinon, Pekuri, Polvinen, Laaksonen & Lamberg 2014, 8, 12, 15-19.). Tiettyjen aiheiden, kuten esim. sadutusmenetelmän, kohdalla haluttiin kuitenkin tarkastella menetelmän syntyä ja sen kehitystä, jonka vuoksi tähän liittyen valittiin myös vanhempaa materiaalia.

Koska opinnäytetyön pohjana on aineistoon perustuva kirjallisuuskatsaus, kiinnitettiin lähdekritiikkiin suurta huomiota. Tutkimusmenetelmäksi valittiin narratiivisen kirjallisuuskatsaus, sillä aineistoa haluttiin laajentaa koskemaan myös kirjallisuutta, joka ei täytä tieteellisen tutkimuksen kriteerejä (Salminen 2011, 3-5; Johansson, Axelin, Stolt ja Ääri 2007, 3.).

Kirjallisuuskatsaus käsittelee kokemuksiin pohjautuvaa ja vähän tutkittua sadutusmenetelmää. Tämän takia pidettiin tärkeänä, että aineisto sisältää muitakin kuin tieteellisiä julkaisuja. Kaikkien julkaisujen kohdalla kiinnitettiin kuitenkin huomioita tekijään tai tekijöiden koulutukseen ja ammatilliseen kokemukseen sekä se riittävyteen. Opinnäytetyöstä pyrittiin tuottamaan mahdollisimman luotettava tutkimus valitsemalla aineistoksi kirjallisuutta, joka on kirjoitettu kielellä, jota ymmärretään sujuvasti. Tämän takia aineiston pääkieleksi valikoitui suomi.

Opinnäytetyössä pyrittiin raportoimaan tutkimuksen eri vaiheet mahdollisimman yksityiskohtaisesti, jotta tutkimuksen tulos olisi mahdollisimman totuudenmukainen. Opinnäytetyössä pyrittiin avoimuuteen listamalla lähteet selkeästi. Kaikki materiaali, joita tutkimuksessa käytettiin, on jokaisen saatavilla. Koska aineisto on kaikkien saatavilla, tutkimus on mahdollista toistaa. Kirjallisuuskatsauksena toteutettava opinnäytetyö tehdään kirjallisuuskatsauksen tutkimusohjeita noudattaen.

6 SADUTUSOPAS

Sadutusoppaan kokoaminen alkoi siitä, kun mietimme, millaista sadutusta olemme nähneet päiväkodeissa toteutettavan ja miltä se näyttää sadutuksesta kerättyyn faktatietoon verrattuna. Tämän jälkeen lähdimme pohtimaan sitä, mitä saduttajan tulisi tietää, jotta sadutus toteutuisi siten, että siitä olisi mahdollisimman paljon hyötyä saduttajalle sekä sadutettavalle. Päädyimme toteuttamaan sadutusoppaan siten, että oppaan alussa pureudutaan lyhyesti sadutuksen teoriaan sekä siihen, mitä termille sadutus tarkoitetaan.

Lyhyen teoriaosuuden jälkeen opas etenee vaiheittain. Sadutus voidaan jakaa viiteen vaiheeseen, joiden läpikäynti on sadutuksesta saatavan hyödyn kannalta tärkeää. Tätä havainnollistimme jakamalla oppaan viiteen eri vaiheeseen, joissa jokaisessa käydään läpi lyhyt teoria käsillä olevasta vaiheesta, ohjeistus vaiheen konkreettisesta toteutuksesta sekä muutama esimerkki, joita saduttaja voi sellaisenaan soveltaa sadutustuokion yhteydessä tai sen jälkeen, ja jotka edistävät sadutuksesta saatavaa hyötyä.

Konkreettisten esimerkkien ja tarkkaan opastettujen vaiheiden avulla pyrimme myös madaltamaan kynnystä sadutuksen aloitukseen ja sen opetteluun. Oppaan loppuun olemme tehneet koonnin sadutuksen avulla saatavista hyödyistä, sekä siitä, miten nämä parantavat lasten asemaa päiväkotimaailmassa. Koonnista käy myös ilmi se, millainen rooli sadutuksella on näiden hyötyjen synnyssä.

Opas on luotu digitaaliseen muotoon, jotta sen käyttö olisi mahdollisimman vaivatonta ja nykyaikaista päiväkotiympäristöä palvelevaa. Opasta on mahdollista käyttää mm. puhelimella, tabletilla ja tietokoneella, eikä sen käyttöönotto vaadi tulostinta tai erillisten käyttäjätunnusten luontia. Oppaan digitaalinen muoto sopii myös nykyaikaiseen varhaiskasvatusmaailmaan, sillä lähes jokaisesta päiväkotiryhmästä löytyy älypuhelin sekä tabletti. Näiden älylaitteiden käyttö on luonteva osa elämäämme ja tulee kuuluvaan yhä kiinteämmin tulevaisuuden työympäristöihimme.

Sadutusopasta kootessa keskityttiin siihen, että opas palvelee sellaista henkilöä, jolle sadutus aiheena on vieras. Opasta suunnittelussa kiinnitettiin huomiota myös

sen kohderyhmän työhön sekä tilanteisiin, joissa opasta todennäköisesti tullaan käyttämään. Näitä tilanteita ovat varhaiskasvatuksen kentällä työskentelevien lyhyet suunnitteluhetket sekä lasten kanssa toteutettavat sadutustuokion. Näitä silmällä pitäen oppaasta suunniteltiin ulkoasultaan mahdollisimman yksinkertainen ja helppokäyttöinen. Opasta suunniteltaessa oli myös tärkeää, että oppaasta tehtiin käytännönläheinen ja sellainen, että se tarjoaa lukijalleen valmiita työkaluja sadutuksen aloitukseen ja läpivientiin.

Sadutusopas pyrittiin rakentamaan mahdollisimman selkeäksi ja tiiviiksi laajasta tietomäärästä huolimatta, ja sen ulkoasussakin on pyritty huomioimaan helppokäyttöisyys. Opas on jaettu viiteen osaan; Sadutus, Näin sadutat, Sadutuksen vaiheet, Sadutuksen hyödyt ja Lisää sadutuksesta. Osat etenevät loogisessa järjestyksessä, mutta opasta on silti mahdollista lukea missä tahansa haluamassaan järjestyksessä. Oppaan sivuille on lisätty interaktiivisia elementtejä, jotka ovat oikopolkuja muille sivuille. Esimerkiksi aloitussivulle pääsee jokaiselta oppaan sivulta löytyvästä pienestä talon kuvasta. Lisäksi kaikki oppaan viisi osiota ovat koko ajan näkyvissä sivun yläosassa, josta on helppo siirtyä osiosta toiseen. Ajatuksena on, että opasta ei myöhemmin tarvitsisi välttämättä lukea kokonaan, vaan siitä on helppo ja nopea löytää tarvitsemansa kohta.

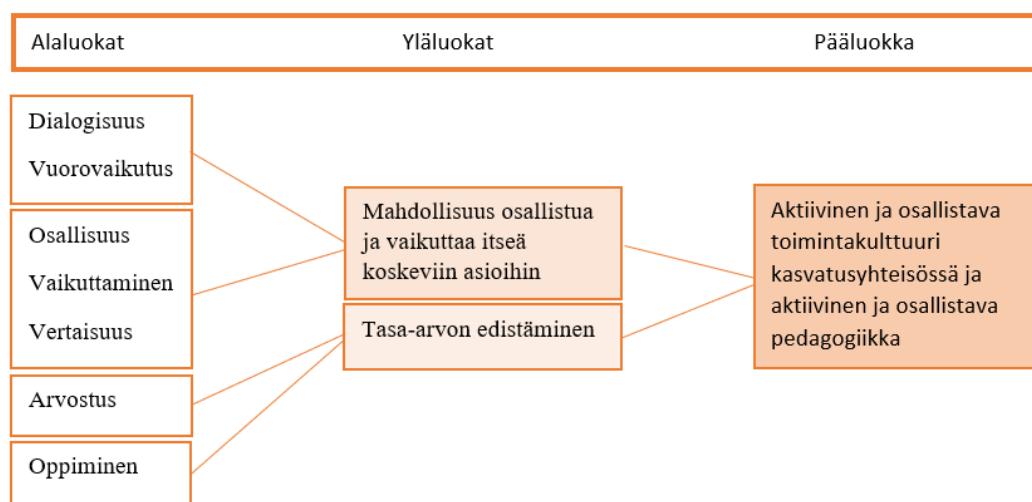
Sadutusoppaasta löytyy muitakin interaktiivisia elementtejä, jotka tarjoavat lukijalleen lisää tietoa, esimerkkejä tai vinkkejä sivun aiheeseen liittyen. Oppaasta löytyy myös joitakin tekstikohtia, jotka toimivat interaktiivisten elementtien tavoin. Esimerkiksi oppaan viimeiseltä sivulta löytyy suoria linkkejä lisämateriaaliin muualla internetissä sekä tähän opinnäytetyöhön. Kaikki oppaan interaktiivisen elementit ovat helposti tunnistettavissa, sillä lähes kaikki reagoivat, kun hiiren vie interaktiivisen kohdan päälle. Sivun kaikki interaktiiviset elementit on mahdollista saada esiin myös kuvakkeesta, joka ilmestyy, kun hiiren vie sivun oikeaan yläkulmaan. Tämä kuvake on näkyvissä oppaan yläkulmassa koko ajan, kun opasta käytetään esimerkiksi tabletilla tai puhelimella. Ilman hiirtä kaikki muut interaktiiviset elementit eivät välttämättä reagoi vastaavasti, mutta toimivat samalla kuin tietokoneella. Tämä saattaa vähän vaikuttaa interaktiivisten osien tunnistettavuuteen.

Oppaassa on pyritty kiinnittämään myös huomiota visuaalisuuteen värein ja kuvin sekä sivujen selkeydellä ja yhteneväsyydellä. Kaikki oppaassa käytetyt kuvat on otettu kuvapankki Pixabaystä, jonka kuvat ovat tekijänoikeuksista vapaita. Jotkin oppaan sivut sisältävät runsaasti tekstiä, ja siksi opasta tehdessä onkin pyritty kiinnittämään huomiota myös fonttien selkeyteen ja kokoon sekä riviväleihin. Oppaasta on pyritty tekemään selkeä, helppokäyttöinen ja sadutukseen innostava kokonaisuus.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tässä kappaleessa käsittelemme opinnäytetyöprosessin etenemistä, sen pohjalta tehtyjä johtopäätöksiä sekä omaa ammatillista kasvuamme opinnäytetyöprosessin aikana. Käymme läpi myös mahdollisia jatkotutkimusaiheita sekä sitä, miten jo laa-
timaamme sadutusopasta olisi mahdollista kehittää.

7.1 Sisällönanalyysin tulos

Kuvio 2: Alaluokat, yläluokat ja päälouokka.

Kuviossa 2 on kuvattu aineistolähtöisen sisällönanalyysin vaiheet ja tulos. Siinä esitellään kirjallisuuskatsauksen aikana toistuvasti esiin nousevat teemat, jotka ovat kuviossa nimetty alaluokiksi. Yläluokiksi kuviossa on nimetty alaluokkine pohjalta kootut tärkeät sisältömerkitykset. Lopuksi yläluokkien sisältömerkitykset pelkistettiin yhdeksi päälouokaksi, joka tuo esiin tutkitun aineiston keskeisimmän sisällön.

Kuvion 2 mukaan kirjallisuuskatsauksen päälouokaksi muodostui Aktiivinen ja osallistava toimintakulttuuri kasvatusyhteisössä ja aktiivinen ja osallistava toimintakulttuuri. Tämä muodostui yläluokkien Mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa itseä koskeviin asioihin sekä Tasa-arvon edistäminen pohjalta. Yläluokan Mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa itseä koskeviin asioihin alaluokkia ovat Dialogisuus ja vuorovaikutus sekä Osallisuus, vaikuttaminen ja vertaisuus. Tasa-arvon edistäminen yläluokka muodostui alaluokkien Arvostus ja Oppiminen pohjalta.

7.1.1 Alaluokat

Kuten kuvioista 2 käy ilmi, aineiston sisältö pelkistettiin neljään alaluokkaa. Nämä luokat muodostuivat aineistosta toistuvasti esiin nousevista teemoista sekä sisältömerkityksistä, ja ovat sellaisenaan nimetty alaluokiksi. Alaluokkien teemat liittyvät kiinteästi toisiinsa, ja niiden erottelu omiin luokkiinsa oli haasteellista.

Ensimmäiseksi alaluokaksi erottui dialogisuus ja vuorovaikutus. Dialogisuudella voidaan tarkoittaa keskustelua tai prosessia, jossa annetaan, saadaan ja tuotetaan yhdessä jotain merkityksellistä. Sadutusmenetelmä, jossa korostuu arvostava keskustelukulttuuri ja aktiivinen kuuntelu, pyrkii edistämään dialogisuutta kääntämällä vuorovaikutustilanteen aikuisjohtoisesta lapsilähtöiseksi. (Ropo ja Huttunen 2013, 174.) Vuorovaikutus on vastavuoroista kommunikaatiota ja vaikuttamista, joka on lähtökohta osallisuudelle ja voi tukea lapsen osallisuutta (Roos 2016, 52).

Toinen alaluokka muodostui teemoista osallisuus, vaikuttaminen ja vertaisuus. Osallisuutta voidaan kuvata yksilön vapautena osallistua omien kykyjensä, halujensa ja mahdollisuuksiensa mukaisesti yhteiseen toimintaan ja päätöksentekoon toimintayhteisössään (Roos 2016, 91.). Varhaiskasvatuksessa lapsen osallisuus on keskeisessä roolissa, ja varhaiskasvattajan työtehtäviin kuuluu osallisuuden edistäminen. Lasta on kuunneltava, tämän ilmaisulle ja kerronnalle on annettava painoarvoa ja lasta on arvostettava sekä hänet tulee hyväksyä omana itsenään. Nämä kaikki ovat edellytyksiä osallisuudelle, vaikuttamiselle ja vertaisuudelle. (Järvinen ja Mikkola 2015, 13; Roos 2016, 15, 52, 54.)

Kuviosta 2 voidaan nähdä, että arvostus ja oppiminen on määritelty omiksi alaluokikseen. Varhaiskasvatus pyrkii edistämään lapsen valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa muita (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet). Oikeanlainen sadutus voi olla keino opettaa arvostusta. Sadutus rakentuu kuuntelun taidolle ja arvostavalle keskustelukulttuurille. Se on tapa tutustua, osoittaa kiinnostusta ja arvostusta lapsen ajatuksiin. Se välittää tunteen siitä, että sadutettavaa arvostetaan omana itsenään, häntä kuunnellaan ja hänen tuotoksensa on arvokasta, kun ne sellaisenaan kirjoite-

taan ylös ja mahdollisesti luetaan muille ääneen. Sadutuksen dialogisuus lisää lasten vuorovaikutustaitoja ja opettaa samalla keskinäistä arvostusta. (Karlsson 2014, 29, 226-227.)

Neljäs alaluokka on oppiminen. Varhaiskasvatuksen yhtenä tavoitteena on tukea edellytyksiä lapsen oppimiselle sekä edistää elinikäistä oppimista. Oppiminen voidaan nähdä kokonaisvaltaisena ja aktiivisena toimijuutena, jossa yhdistyvät muun muassa tiedot ja taidot, tunteet ja kokemukset sekä kieli ja ajattelu. Oppiminen tapahtuu vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja lähiympäristön kanssa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018.) Sadutuksessa yhdistyvät yhdessä tekeminen, kokeminen sekä asioiden työstäminen ja oppiminen. Menetelmää voidaan käyttää oppimista edistävänä ja mittaavana keinona. Säännöllisen sadutuksen avulla voidaan myös tarkastella lasten oppimista ja ymmärrystä. Kasvattaja saa kuvan siitä, kuinka lapset ovat sisäistäneet opetetun asian, ja miten he sen oppimansa jälkeen näkevät. (Karlsson 2014, 226-227.)

7.1.2 Yläluokat

Lasten mahdollisuus dialogisuuteen, vuorovaikutukseen, osallisuuteen, vertaisuuteen ja vaikuttamiseen päiväkotiarjessa edistävät lapsilähtöistä varhaiskasvatusta (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018). Kuten kuvioista 2 käy ilmi nämä tekijät nousivat kirjallisuuskatsauksessa toistuvasti esille ja ne klusteroitiin omaksi yläluokakseen. Nämä teemat käsittävän yläluokan nimeksi annettiin ”Mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa itseä koskeviin asioihin”.

Mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa itseä koskeviin asioihin on yksi demokratian kulmakivistä. Koska demokratia kuuluu jokaiselle maamme kansalaiselle, on lasten oikeus osallistumiseen ja vaikuttamiseen heitä koskevissa asioissa otettava huomioon myös varhaiskasvatuksessa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018) Myös Suomen perustuslain momentissa 6 on tuotu esiin se, kuinka lasta tulee kasvatustyöympäristössään kohdella: ”Lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti”. Kun kasvatusyhteisössä painotetaan dialogista ja demokraattista vuorovaikutusta, pääsee myös lapsen ääni kuuluville.

Kirjallisuuskatsauksemme pohjalta sadutuksen nähtiin olevan sopiva työväline tämän tavoitteen saavuttamiseksi. Sadutusta voidaan toteuttaa kaikenikäisten lasten kanssa ja siinä huomioidaan automaattisesti lapsen ikätaso, sillä hän saa kertoa asioista oman valintansa mukaisella tavalla.

Opinnäytetyön toiminnallista osuutta suunniteltaessa ja toteuttaessa huomioitiin tämä yläluokka ja sen käsittämät teemat. Oppaaseen sisällytettiin sellaisia ohjeita, jotka tukevat dialogisuutta, vuorovaikutusta, osallisuutta, vertaisuutta ja vaikuttamista. Tämän lisäksi oppaasta luotiin sellaisen, että sitä hyödyntämällä sadutusta on mahdollista toteuttaa tavalla, joka mahdollistaa lapsen osallistumisen ja vaikuttamisen häntä itseään koskeviin asioihin. Tämä toteutuu erityisesti ohjeistuksella, joka koskee sadutuksesta saadun materiaalin dokumentointia ja sen hyödyntämistä päiväkodin arjen ja siihen sisältyvän toiminnan suunnittelussa.

Seuraavaksi muodostetulle yläluokalle annettiin nimeksi ”tasa-arvon edistäminen”. Tämä yläluokka koostuu kolmesta kirjallisuuskatsauksessa toistuvasti esiin nousevasta teemasta, joita ovat arvostus, oppiminen ja vertaisuus (kuvio 2). Vaikka vertaisuus on jo niputettu edelliseen alaluokkaan, nähtiin se tärkeänä osana myös tasa-arvon edistämistä.

Varhaiskasvatusta toteutetaan Suomessa inklusiivisen toimintakulttuurin pohjalta. Tämä tarkoittaa tasa-arvon, osallisuuden ja yhdenvertaisuuden edistämistä kaikilla toiminnan osa-alueilla. Jotta tasa-arvo toteutuisi yhteiskunnassamme, tulee sitä toteuttaa myös lasten kanssa toimiessa. Kasvattajan on tärkeää huomioida, että varsinaisen opetuksen ohella hänen sanavalintansa ja asenteensa siirtyvät lapselle. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018)

Myös tätä yläluokkaa ja niitä teemoja, joista se koostuu, voidaan tukea oikein toteutetulla sadutuksella. Sadutusopasta tehtäessä kiinnitettiin huomiota siihen, miten oppaan avulla toteutetulla sadutuksella voidaan edistää tasa-arvoa, keskinäistä arvostusta, uuden oppimista ja vertaisuutta.

7.1.3 Pääluokka

Kuten kuvosta 2 käy ilmi, yläluokkien perusteella määriteltiin pääluokaksi ”aktiivinen ja osallistava toimintakulttuuri kasvatusyhteisössä sekä pedagogiikassa”. Kasvatusyhteisön aktiivinen ja osallistava toimintakulttuuri ja sitä kunnioittava työtapa toteuttaa kaikkia aineiston klusteroinnissa esille nousseita teemoja. Toimintakulttuuri oli myös itsessään yksi niistä teemoista, jotka nousivat kirjallisuuskatsauksessa esille. Toimintakulttuuria ei kuitenkaan sisällytetty sellaisenaan alakäsitteiden joukkoon, sillä toimintakulttuuri on usean eri tekijän summa.

Toimintakulttuuri on osallistavaa, kun varhaiskasvatustoiminta suunnitellaan selkiseksi, että se aktiivisesti huomioi lapsia ja heidän mielipiteitään, antaa mahdollisuuden palautteen antoon sekä välittää lapselle kokemuksen siitä, että hänen ajatuksillaan ja toiveilla on käytännön merkitys. Tällä tarkoitetaan sitä, että pelkkä lapsen kuuleminen ja tämän havainnointi sekä dokumentointi eivät vielä itsessään riitä, vaan lapselta saatua palautetta ja kerrontaa tulee pyrkiä soveltamaan käytännön toteutukseen.

Sadutuksen avulla voidaan edistää aktiivisen ja osallistavan toimintakulttuurin syntymä ja ylläpitoa erilaisissa varhaiskasvatusyhteisöissä. Sitä voidaan hyödyntää palautteenantoon tai esimerkiksi uusien toimintaideoiden kehittelyyn. Sadutusopas on luotu tämän kirjallisuuskatsauksen pohjalta ja erityisesti aineiston analyysissä nousseita teemoja huomioiden.

Aktiivisella ja osallistavalla pedagogiikalla tarkoitetaan sellaista pedagogista työtettä, jossa lapsen yksilöllinen tapa oppia huomioidaan ja sitä tuetaan. Lapsella on siis mahdollisuus vaikuttaa myös siihen, miten häntä opetetaan. Tämä kohta on sellaisenaan sovellettavissa sadutukseen, sillä sadutus antaa lapsella mahdollisuuden käsitellä oppimaansa tai kokemaansa asiaa omalla tavallaan. Saduttava kasvattaja näkee sadutuksen tuottaman tiedon avulla sen, kuinka lapsi on opetetun asian ymmärtänyt ja jäsentänyt.

7.2 Opinnäytetyöprosessi

Opinnäytetyön suunnittelussa koimme tärkeäksi sen, että opinnäytetyöstä olisi käytännön hyötyä varhaiskasvatuksen kentällä. Tahdoimme myös valita aiheen, jonka tutkiminen olisi meistä kiinnostavaa ja jonka parissa pysyisimme motivoituneina. Näistä syistä aiheeksemme valikoitui sadutus, ja opinnäytetyömme toteutettiin toiminnallisena opinnäytetyönä, sadutusoppaan muodossa.

Opinnäytetyöprosessi aloitettiin syksyllä 2019, mutta aihe tarkentui vasta tammi-kuussa 2020. Koska halusimme luoda konkreettisen oppaan, perustimme opin-näytetyön kirjallisuuteen ja tutkimusjulkaisuihin, jotta opas olisi mahdollisimman fak-
tapolhjoinen. Tästä syystä emme hakeneet toimeksiantajaa opinnäytetyöllemme. Opinnäytetyö syntyikin ilman yhteistyökumppaneita, jolla saattoi olla negatiivisia vaikutuksia opinnäytetyömme validiteettiin. Jos opinnäytetyön tuotoksena syntynyt sadutusopas olisi lähetetty päiväkoteihin ja siitä olisi pyydetty varhaiskasvatuksen-
opettajan arvio, voisi oppaan käyttöarvo olla parempi.

Kuten projektille tekemästämme SWOT-analyysistä (kuva 1) käy ilmi, löytyy opin-
näytetyömme projektiosuudesta vahvuuksia, mahdollisuuksia, heikkouksia ja uh-
kia. Koimme kuitenkin, että opinnäytetyömme tuloksena syntyi opas, jonka vahva-
uudet ja käyttömahdollisuudet ovat sen uhkia ja heikkouksia suurempia. Kuten
SWOT-analyysi tuo esille, pyrimme varautumaan sekä ennaltaehkäisemään oppaan
käyttöä mahdollisesti uhkaavia asioita sekä korjaamaan ja testaamaan oppaasta löy-
tämiemme heikkouksia. Oppaan heikkouden on myös otettu huomioon jatkotutki-
musaiheita mietittäessä.

Haastavinta opinnäytetyössämme oli sadutusta koskevan teorian löytäminen. Sa-
dutusmenetelmä on kohtalaisen tuore suomalainen keksintö ja sitä ei ole tutkittu
laajasti. Suurin osa löytämästämme materiaalista oli yhden henkilön tuottamaa. Tä-
mäkin saattoi haitata opinnäytetyömme validiteettia. Opinnäytetyö prosessissa
koimme myös aikataulun haasteellisena, sillä käymme molemmat töissä ja yhteisen
ajan löytäminen oli välillä haastavaa. Opinnäytetyömme teko osui myös samaan
aikaan maailmanlaajuisen COVID-19 pandemian kanssa. Siksi materiaalin hankki-
minen on ollut haasteellista kirjastojen ollessa suljettuna.

Olemme kuitenkin tyytyväisiä opinnäytetyömme toiminnalliseen osuuteen sekä teoriapohjaan, johon se perustuu. Toivomme, että tämä opinnäytetyö innostaa varhaiskasvatuksen ammattilaisia sekä alaa opiskelevia tarttumaan sadutusmenetelmään sekä hyödyntämään sitä parhaalla mahdollisella tavalla omalla työkentällään.

7.3 Ammatillinen kasvu

Olemme itse saaneet paljon opinnäytetyöstä ammatillisen kasvun näkökulmasta. Opinnäytetyössämme keskityimme sadutusmenetelmän ja varhaiskasvatuksen lapsilähtöisyyteen sekä siihen, kuinka tärkeää lapsen kuuleminen on. Koimme opinnäytetyön kasvattaneen meitä ammattilaisina myös varhaiskasvatuskentän ulkopuolella, sillä lapsilähtöisyys, lapsen kuuleminen, lapsen osallisuus ja mahdollisuus vaikuttaa häntä itseään koskeviin asioihin tärkeitä myös esimerkiksi lastensuojelussa työskentelevälle.

Ammatillista kasvua tarkastellessa peilasimme opinnäytetyöprosessia sekä sitä, mitä se on meille opettanut, sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen kompetensseihin. Koska varhaiskasvatus ja lasten kanssa tehtävä työ on opinnäytetyössämme keskeisessä asemassa, opimme ymmärtämään sosiaalialan juridista säädöspohjaa. Koska opinnäytetyömme toiminnallinen osuus perustui sadutukseen, toimintaan, jossa lapsen kuuleminen ja osallistaminen on keskeistä, opimme myös sosiaalialan eettisestä osaamisesta, ihmiskäsityksen ja arvomaailman merkityksestä asiakastyössä.

Opinnäytetyömme toiminnallisen osuuden tavoite oli täysin uudenlaisen sadutusoppaan luominen. Näin kehitimme sosiaalialan asiakastyön menetelmiä ja työkäytäntöjä. Opinnäytetyöprosessi on opettanut meitä myös toimimaan tutkimus- ja kehittämistyön eettisten periaatteiden ja ohjeiden mukaisesti.

7.4 Jatkotutkimusaiheet

Jatkotutkimusaiheeksi nostaisimme sadutusoppaan viemisen työympäristöön ja yhteistyökumppaneiden hyödyntämisen. Tekemäämme pohjatyötä voitaisiin jatkaa

lähettämällä sadutusopas varhaiskasvatuksen ammattilaisen arvioitavaksi ja testattavaksi tai vaihtoehtoisesti itse varhaiskasvatukseen jalkautumalla ja sadutusopasta toiminnallisesti testaamalla.

Näiden vaiheiden pohjalta kehittämäämme sadutusopasta voisi jalostaa ja kehittää paremmaksi versioksi. Jos tämän kaltaiseen jatkotutkimukseen löytyy kiinnostusta, olemme valmiita myöntämään sadutusoppaan muokkausoikeuden tutkijalle.

LÄHTEET

Alila, K., Eskelinen, M., Estola, E., Kahiluoto, T., Kinos, J., Pekuri, H-M., Polvinen, M., Laaksonen, R. & Lamberg, K. Varhaiskasvatuksen historia, nykytila ja kehittämisen suuntalinjat. Tausta-aineisto varhaiskasvatusta koskevaa lainsäädäntöä valmistelevalle työryhmälle. Opetus ja kulttuuriministeriön työryhmämuitioita ja selvityksiä 2014:12. Opetus ja kulttuuriministeriö.

Anttila, P. 2001. Se on projekti –Vai onko? Hamine. Akatiimi Oy.

Heinonen, H., Iivonen, E., Korhonen, M., Lahtinen, N., Muuronen, K., Semi, R & Siimes, U. 2016. Lasten oikeudet ja aikuisten vastuut varhaiskasvatuksessa. Juva. PS-kustannus.

Helenius, A. & Korhonen, R. 2008. Pedagogiikan palikat. Johdatus varhaiskasvatukseen ja -kehitykseen. WSOY. Helsinki.

Hujala, E. & Turja, L. (toim.) 2011. Varhaiskasvatuksen käsikirja. Juva. PS-kustannus.

Hämäläinen, J. & Nivala, E. 2008. Kasvatustiede. Pedagogisen ihmistyön tiede. UNIPress. Suomi.

Information Systems Education Journal. SWOT Analysis and Theory of Constraint in Information Technology Projects. 23/2. Sabbaghi & Vaidyanathan. [http://isedj.org/2/23/ISEDJ.2\(23\).Sabbaghi.pdf](http://isedj.org/2/23/ISEDJ.2(23).Sabbaghi.pdf)

Isola, A-M., Kaartinen, H., Leemann, L., Lääperi, R., Schneider, R., Valtari, S. & Keto-Toikoi, A. 2017. Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. Terveystieteiden tutkimuskeskus. Helsinki. Suomen Yliopistopaino Oy. Viitattu 21.2.2020 https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135356/URN_ISBN_978-952-302-917-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Johansson, K., Axelin, A., Stolt, M. & Ääri, R-L. (toim.) 2007. Systemaattinen kirjallisuuskatsaus ja sen tekeminen. Turun yliopisto. Turku.

Jyväskylän yliopisto. Mitä prosessit ovat? Viitattu 28.2.2020. <https://www.jyu.fi/laatus/ohjaus/prosessien-mallintaminen/mitaprosessitovat>

Järvinen, K. & Mikkola, P. 2015. Oletko sä meidän kaa? Näkökulmia osallisuuteen ja yhteisöllisyyteen varhaiskasvatuksessa. Helsinki. Pedatieto Oy.

Karlsson, L. 2014. Sadutus. Avain osallisuuden toimintakulttuuriin. Juva. PS-kustannus.

Karlsson, L. & Karimäki, R. (toim.) 2012. Sukelluksia lapsinäkökulmaiseen tutkimukseen ja toimintaan. Jyväskylän yliopistopaino. Jyväskylä.

L540/2018. Varhaiskasvatuslaki. Finlex. Viitattu 10.1.2020. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>

L580/2015. Laki lastenpäivähoidosta annetun lain muuttamisesta. Finlex. Viitattu 10.1.2020. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150580>

Lööw, M. 2002. Onnistunut projekti. Projektijohtamisen ja –suunnittelun käsikirja. Helsinki. Tietosanoma.

Mahkonen, S. 2018. Vuoden 2018 varhaiskasvatuslaki. Keuruu. Otava.

Opetus- ja kulttuuriministeriö. Uusi varhaiskasvatuslaki. Viitattu 21.2.2020. <https://minedu.fi/uusivarhaiskasvatuslaki>

Opetushallitus. 2018. Määräykset ja ohjeet 2018:3a. Varhaiskasvatussuunitelman perusteet 2018.

Roos, P. 2016. Mitä kuuluu? Lapsen kertomukset ja osallisuus päiväkotiarjessa. 2016. Vaasa. Waasa graphics Oy.

Ropo, E. & Huttunen, M. (toim.) 2013. Puheenvuoroja narratiivisuudesta ja oppimisessa. Tampere. Suomen yliopistopaino.

Ruoppila, I., Hujala, E., Karila, K., Kinos, J., Niiranen P. & Ojala, M. 1999. Varhaiskasvatuksen tutkimusmenetelmiä. Jyväskylä. Gummerus.

Ruuska, K. 2007. Pidä projekti hallinnassa. Suunnittelu, menetelmät, vuorovaikutus. Helsinki. Talentum media.

Salminen, A. 2011. Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyypeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Opetusjulkaisuja 62. Vaasan yliopiston julkaisuja.

Salmivalli, C. 2005. Kaverien kanssa. Vertaissuhteet ja sosiaalinen kehitys. PS-kustannus. Jyväskylä.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki. Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2013. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen suomessa. Helsinki.

Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Jyväskylä. Gummerus.

LIITE 1 Tietokantahaku Finna ja Tietokantahaku Helmet

FINNA					
Hakusanat	Rajaukset	Hakutulokset	Otsikot	Abstraktit	Valitut
varhaiskasva- tus and peda- gogiikka	2000-2020 suomi tai eng- lanti kirja tai tieteel- linen julkaisu	533			2
vuorovaikutus and pedago- giikka	2000-2020 suomi tai eng- lanti kirja tai tieteel- linen julkaisu	516			2
varhaiskasva- tus	2000-2020 suomi tai eng- lanti kirja tai tieteel- linen julkaisu	3 112			4
kerronta, nar- ratiivisuus and osallisuus	2000-2020 suomi tai eng- lanti kirja tai tieteel- linen julkaisu	58			3
vuorovaikutus and osallisuus	2000-2020 suomi tai eng- lanti kirja tai tieteel- linen julkaisu	1 356			1

HELMET					
Hakusanat	Rajaukset	Hakutulokset	Otsikot	Abstraktit	Valitut
sadutus and varhaiskasva- tus	2000-2020 suomi tai eng- lanti tutkimusjul- kaisu, tutki- musraportti, tutkimusdata tai väitöskirja	3	3	3	1
osallisuus, lap- silähtöisyys and varhais- kasvatus	2000-2020 suomi tai eng- lanti tutkimusjul- kaisu, tutki- musraportti, tutkimusdata tai väitöskirja	29	4	1	1
osallisuus, nar- ratiivisuus and varhaiskasva- tus	2000-2020 suomi tai eng- lanti tutkimusjul- kaisu, tutki- musraportti, tutkimusdata tai väitöskirja	11	2	1	1
osallisuus, vuorovaikutus	2000-2020 suomi tai eng- lanti	51	3	1	1

and varhais- kasvatus,	tutkimusjul- kaisu, tutki- musraportti, tutkimusdata tai väitöskirja				
---------------------------	--	--	--	--	--

LIITE 2 Digitaalinen sadutusopas

SADUTUS NÄIN SADUTAT SADUTUKSEN VAIHEET SADUTUKSEN HYÖDYT LISÄÄ SADUTUKSESTA

OPAS SADUTUKSEEN

Tekijät: Kia Nurminen
Mirjami Tammela

Klikka tästä! →

SADUTUS NÄIN SADUTAT SADUTUKSEN VAIHEET SADUTUKSEN HYÖDYT LISÄÄ SADUTUKSESTA

SADUTUS

Sadutuksella tarkoitetaan Suomessa 1980-luvulla kehitettyä menetelmää, joka vahvistaa lapsen ja kasvattajan välistä dialogista suhdetta sekä painottaa aktiivista kuuntelua ja keskinäistä arvostusta.

Sadutuksessa aikuinen kuuntelee lasta, kirjaa tämän kertoman ylös ja pitää sitä arvokkaana

SADUTUS NÄIN SADUTAT SADUTUKSEN VAIHEET SADUTUKSEN HYÖDYT LISÄÄ SADUTUKSESTA

SADUTUS

Päiväkodissa sadutettaessa tärkeintä on aikuisen aito halu kuunnella lasta, ja luotto siihen, että lapsella on sellaista tietoa ja ymmärrystä, joka on meille kasvatuksen ammattilaisille tärkeää.

Kun sadutus toteutetaan oikein, voidaan sillä vahvistaa päiväkodin vuorovaikutussuhteita, keskinäistä arvostusta, lasten osallisuutta ja kasvatusympäristössä vallitsevaa luottamusta.

SADUTUS NÄIN SADUTAT SADUTUKSEN VAIHEET SADUTUKSEN HYÖDYT LISÄÄ SADUTUKSESTA

NÄIN SADUTAT

Sadutuksessa aikuinen pyytää lasta kertomaan hänelle tarinan tai jutun, ohjailematta aihepiiriä tai kerronnan kulkua. Saduttajan tehtävä on kirjata lapsen kertoma satu ylös juuri sellaisena, kuin se hänelle esitetään, virheineen päivineen. Tämän jälkeen käydä tarina läpi lapsen kanssa niin kauan, että sadun kertoja on lopputulokseen tyytyväinen.

Saduttaja voi sadutustilanteen loputtu kirjata tilanteen aikana tekemänsä havainnot ja leysymykset ylös osaksi dokumentointia.

genially

SADUTUS NÄIN SADUTAT SADUTUKSEN VAIHEET SADUTUKSEN HYÖDYT LISÄÄ SADUTUKSESTA

NÄIN SADUTAT

Sadutus on yksinkertaisimmillaan lapsen kuuntelua ja halua ymmärtää tämän näkemystä maailmasta. Saduttajana aikuisen tulee osata asettua kuuntelijan rooliin ja antaa lapselle täysi kerrontavalta.

Päiväkodissa voidaan saduttaa yhtä lasta kerrallaan, pareittain tai eri kokoisissa ryhmissä. Erityisesti silloin, kun henkilöstön resurssit ovat tiukilla, sadutusmenetelmää voidaan soveltaa suurempiinkin lapsiryhmiin.

genially

SADUTUS NÄIN SADUTAT SADUTUKSEN VAIHEET SADUTUKSEN HYÖDYT LISÄÄ SADUTUKSESTA

SADUTUKSEN VAIHEET

1. Kerronta
2. Sadun ylöskirjaaminen
3. Tarinan ääneen lukeminen sadutettavalle
4. Sadutettavasta lähtevä tarinan muokkaaminen
5. Tarinan julkaisu

Sadutusta, ja erityisesti sen aloittamista, voidaan yksinkertaistaa pilkkomalla sadutustuokio viiteen vaiheeseen. Kun sadutuksessa kuljetaan kaikkien näiden vaiheiden läpi, on lopputulos varmasti sen arvoinen!

Vaikka olemme sadutusta helpottaaksemme jakaneet sen viiteen eri vaiheeseen, toteutuvat kaikki vaiheet myös osittain limittäisesti.

Kaikissa vaiheissa on myös keskitytty esimerkkeihin ja mietitty tapoja, joilla erityisesti sadutukselle vieras varihaiskasvattaja voisi helpottaa tutustumistaan tähän menetelmään.

Klikkailemalla sivuilla näkyviä puhelukuplia saat esimerkit näkyville!

genially

SADUTUS NÄIN SADUTAT SADUTUKSEN VAIHEET SADUTUKSEN HYÖDYT LISÄÄ SADUTUKSESTA

SADUTUKSEN VAIHEET

VAIHE 1:
Kerronta

Tämä sadutuksen ensimmäinen vaihe on usein sadutuksen kannalta tärkein, sillä erityisesti pienten tai varautuneiden lasten kanssa saduttajan tulee eleilläään ja käytöksellään rohkaista sadutettavaa kerrontaan, sekä tätä kautta välittää lapselle tunne siitä, että hän saduttajana on vilpittämästi kiinnostunut siitä, mitä hänellä on sanottavana.

Tämä vaihe aloittaa sadutuksen, joten saduttaja aloittaa kertomalla sadutettavalle lyhyesti, mitä seuraavaksi tulee tapahtumaan.

Seuraavaksi saduttaja pyytää lasta lyhyesti kertomaan hänelle sadun, korostaen lapsen osallisuutta tarinan kerronnassa.

genially

SADUTUS NÄIN SADUTAT SADUTUKSEN VAIHEET SADUTUKSEN HYÖDYT LISÄÄ SADUTUKSESTA

SADUTUKSEN VAIHEET

VAIHE 2:
Sadun ylöskirjaaminen

Kirjaamalla tarinan ylös juuri sillä tavalla, kuin lapsi on sen sinulle kertonut, mahdollistat lapselle kokemuksen siitä, että hän kuulee sadusta oman äänensä ja tunnistaa tarinan omakseen. Virheiden ja joskus hassujenkin lauserakenteiden säilyttäminen osoittaa lapselle myös sen, että saduttaja arvostaa lasta täysin omana itsenään.

genially

SADUTUS NÄIN SADUTAT SADUTUKSEN VAIHEET SADUTUKSEN HYÖDYT LISÄÄ SADUTUKSESTA

SADUTUKSEN VAIHEET

VAIHE 2:
Sadun ylöskirjaaminen

Saduttaja tulee kysyä lapselta lupaa tarinan ylöskirjaamiseen, sillä se vahvistaa sadutustilanteelle ominaista luottamusta ja molemminpuolista voimua.

Sadutuksen toinen vaihe alkaa, kun lasta on pyydetty kertomaan. Sadutuksessa pääpaino asettuu juurikin lapsen kokemusten jakamiseen ja lapsen kuunteluun, joten tässä vaiheessa on tärkeää muistaa, että satu tulee kirjata ylös juuri sellaisena, kuin lapsi sen sinulle kertoo.

Ylöskirjaamisessa kunnioitetaan lapsen tuottamia lauserakenteita, eikä esimerkiksi kielioppillisia virheitä tai väärin lausuttuja sanoja korjata. Myös ne ovat osa lapsen omaa ja ainutlaatuista näkemystä ja kokemusta aiheesta.

genially

SADUTUS NÄIN SADUTAT SADUTUKSEN VAIHEET SADUTUKSEN HYÖDYT LISÄÄ SADUTUKSESTA

SADUTUKSEN VAIHEET

VAIHE 3:

Tarinan ääneen lukeminen sadutettavalle

Nyt saduttaja lukee lapselle ensimmäisen version hänen tarinastaan juuri sellaisena, kuin lapsi sen juuri äsken kertoi. Näin lapselle konkretisoituu tunne siitä, että hänen kertomuksestaan on luotu aivan oikea satu, joa voidaan jopa lukea ääneen. Lapselle on tärkeää kuulla, millainen hänen tekemästään tarinasta tuli.

Tässä vaiheessa saduttajan on tärkeää kehua lasta ja tämän tuottamaa tarinaa. Näin aikuinen valaa lapsen uskoa tämän omista kyvyistä ja edistää hyvän itsetunnon kehitystä. On myös hyvä muistaa, että kun lapselle jää sadutustilanteesta hyvä ja sellainen olo, että hän on onnistunut, on lapsi myös jatkossa avoimempi sadutukselle. Näin sadutuksesta muovautuu kuin itsestään osa päiväkodin toimintatapoja.

genially

SADUTUS NÄIN SADUTAT SADUTUKSEN VAIHEET SADUTUKSEN HYÖDYT LISÄÄ SADUTUKSESTA

SADUTUKSEN VAIHEET

VAIHE 4:

Sadutettavasta lähtevä tarinan muokkaaminen

Kun lapsi on kuullut tarinan ääneen luettuna, kysytään häneltä, että oliko tarinassa jotain sellaista, mitä hän tahtois vielä muuttaa. Jos sadutettavasta lapsesta tuntuu tässä vaiheessa siltä, että tarina on hyvä ja valmis juuri sellaisenaan, voidaan tämä vaihe jättää välistä.

Jos lapsesta kuitenkin tuntuu, että jotkin kohdat olisi sittenkin voinut kertoa eri tavalla, pyydetään häntä kertomaan tarina niiltä osin uudestaan. Muokkauksen ja korjaukset kirjataan sadutettuun kertomukseen ja se luetaan lapselle uudestaan. Tämä prosessi saattaa joskus kestää jopa itse tarinankerrontaa kauemmin, mutta maltti on valttia!

genially

SADUTUS NÄIN SADUTAT SADUTUKSEN VAIHEET SADUTUKSEN HYÖDYT LISÄÄ SADUTUKSESTA

SADUTUKSEN VAIHEET

VAIHE 5:

Tarinan julkaisu

Sadutuksen viides vaihe ei ole aina pakollinen, varsinkaan jos lapsi ei sitä itse toivo. Sadutetun tarinan julkaisu viestii lapselle, että hänen kertomuksensa on aikuiselle tärkeä ja merkityksellinen. Lapselta tulee kuitenkin muistaa pyytää lupa tarinan julkaisuun, sillä kuten mistä tahansa taiteen muodosta puhuttaessa, on lapsellakin tekijänoikeus omaan satuunsa.

Tarinan julkaisu kasvattaa lapsen itsetuntoa ja vahvistaa hänen uskoa omaan kykyihinsä sekä jättää sadutushetkestä mukavan muiston, josta syntyi konkreettinen tulos. Erityisesti pienelle lapselle käsinkosketeltava tuotos on tärkeä, ja se auttaa jäsentämään tapahtunutta.

genially

SADUTUS NÄIN SADUTAT SADUTUKSEN VAIHEET SADUTUKSEN HYÖDYT LISÄÄ SADUTUKSESTA

SADUTUKSEN VAIHEET

VAIHE 5:
Tarinan julkaisu

Paras tapa julkaista kertomukset, olisi sellainen, että lapsella itsellään olisi mahdollisuus päästä näkemään sitä ja myös esittelemään se muille.

Tapoja tarinan julkaisuun on lukemattomia, ja vain mielikuvitus on rajana!

genially

SADUTUS NÄIN SADUTAT SADUTUKSEN VAIHEET SADUTUKSEN HYÖDYT LISÄÄ SADUTUKSESTA

SADUTUKSEN HYÖDYT

Dialogisuus	Rikastaa ilmaisu
Myötäelämisen taito	Kehittää sanavarastoa
Toisen ymmärrys	Luottamus
Yksilöllisyys	Itsetunnon vahvistuminen
Yhteisöllisyys	Kommunikaatiotaidot
Kuuntelu	Lasten aloitteellisuus
Arvostus	Osallisuus
Asioiden työstäminen	Mielikuvituksen käyttö
Oppiminen	Aika

genially

SADUTUS NÄIN SADUTAT SADUTUKSEN VAIHEET SADUTUKSEN HYÖDYT LISÄÄ SADUTUKSESTA

LISÄÄ SADUTUKSESTA

Saudutus. Avain osallisuuden toimintakulttuuriin.
L. Karlsson

Tutkija ja kehittäjäverkosto. Lapset kertovat ja toimivat.

Lapset kertovat... L. Karlsson. STAKES.

Sadutus osallisuuden edistäjänä. Digitaalinen opas saduttavalle varhaiskasvattajalle.

Tämä opas on tehty osana toiminnallista opinnäytetyötä. Opas perustuu *Sadutus osallisuuden edistäjänä. Digitaalinen opas saduttavalle varhaiskasvattajalle* -opinnäytetyön kirjallisuuskatsaukseen.

genially

